

Nationell plan för förvaltning av björn, varg, järv och lodjur 2022- 2027

Mål och inriktning för rovdjursförvaltningen, samt vägledning
till länsstyrelserna vid upprättandet av regionala
rovdjursförvaltningsplaner

UTKAST

Beställningar

Ordertel: 08-505 933 40

E-post: natur@cm.se

Postadress: Arkitektkopia AB, Box 110 93, 161 11 Bromma

Internet: www.naturvardsverket.se/publikationer

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

ISBN 978-91-620-0000-0

ISSN 0282-7298

© Naturvårdsverket 2000

Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma 2000

Omslag: bild / illustration

Remissutkast 20220701

Förord

Text

Stockholm 1 januari 2021

Björn Risinger
Generaldirektör

Alternativt

Förord underskrivet av Avdelningschef/Enhetschef :

Namn

Chef Avdelning

UTKAST

Remissutkast 20220701

Innehåll

FÖRORD	3
SAMMANFATTNING	7
FÖRVALTNINGSPLANENS SYFTE	8
Förvaltningsplanens avgränsningar	8
INLEDNING	9
De globala målen, Agenda 2030	9
En behovsbaserad förvaltning	11
En regionaliserad förvaltning	12
Viltåret	15
Ur- och minoritetsfolks rättigheter	16
Konsultationsordningen	16
DEL 1 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR FÖRVALTNING AV STORA ROVDJUR	19
FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR BEVARANDET AV STORA ROVDJUR I SVERIGE	20
Sveriges åtaganden för att bevara den biologiska mångfalden i världen	22
Konventionen om biologisk mångfald (CBD)	22
Andra konventioner som berör stora rovdjur	23
EU-lagstiftning som reglerar bevarandet och förvaltningen av stora rovdjur	23
EU-vägledning för rovdjursförvaltningen	23
Lagstiftning för strikt skydd av de stora rovdjuren	24
Förutsättningar för undantag mot det strikta skyddet	25
Socioekonomisk hänsyn	25
Skyddsjakt	26
Skyddsjakt på eget initiativ	27
Hot mot människors säkerhet	28
Licensjakt	29
Skydds- och licensjaktens påverkan på populationerna	30
Etiskt lämplig jakt	31
AKTUELL STATUS FÖR DE STORA ROVDJUREN I SVERIGE	33
Referensvärde för gynnsam bevarandestatus	33
Referensvärden för populationsstorlek	34
Nationella miniminivåer	34

Referensvärden för utbredningsområde	35
Bedömning av status på den nationella Rödlistan	35
Populationernas status nationellt	36
Björn	36
Varg	36
Järv	37
Lodjur	37
Påverkansfaktorer	38
DEL 2 PRAKTISK FÖRVALTNING AV DE STORA ROVDJUREN	43
NATIONELL FÖRVALTNINGSINRIKTNING	44
Flerartsförvaltning	44
Förvaltningsprocesser	44
NATIONELLA MÅL FÖR ANTAL OCH UTBREDNING 2022-2045	45
Förvaltningsmål för de stora rovdjuren	45
Politiska målsättningar i Sverige	46
Förvaltningens långsiktiga målsättning	50
Övergripande nationell inriktning för rovdjursförvaltningen i Sverige	50
Övergripande inriktning för förvaltningen de kommande 10 - 20 åren	51
Fokusområden under 2022-2027	52
Mål under perioden 2022-2027	53
Framtida fördelning av rovdjur i landet	58
Möjlig inriktning för omfördelning av miniminivåer fördelat över förvaltningsområden (FVO)	58
DEL 3 ARTVISA MÅL OCH ÅTGÄRDER	63
BJÖRN	64
Påverkansfaktorer	64
Mål och åtgärder för björnförvaltningen	65
Mål	65
Beskattning av björnstammen	66
Aktuellt under kommande förvaltningsperiod	67
VARG 69	
Påverkansfaktorer	69
Mål och åtgärder för vargförvaltningen	70
Genetisk status	71

Beskattning av vargstammen	71
Aktuellt under kommande förvaltningsperiod	73
JÄRV 75	
Påverkansfaktorer	75
Mål och åtgärder för järvförvaltningen	76
Mål	76
Exempel på åtgärder	76
Beskattning av järvstammen	77
Aktuellt under kommande förvaltningsperiod	78
LODJUR	79
Påverkansfaktorer	79
Mål och åtgärder för lodjursförvaltningen	80
Mål	80
Exempel på åtgärder	80
Beskattning av lodjursstammen	81
Aktuellt under kommande förvaltningsperiod	82
KÄLLFÖRTECKNING	83
BILAGOR	93

Sammanfattning

UTKAST

Förvaltningsplanens syfte

Denna nationella plan syftar till att ge en ökad tydlighet i den långsiktiga inriktningen för rovdjursförvaltningen i Sverige, samt vara ett stöd för länsstyrelserna när de upprättar/förnyar sina regionala förvaltningsplaner för stora rovdjur i enlighet med 7 § Förordning (2009:1263) om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn. Planen förtydligar de politiskt satta målen för rovdjursförvaltningen, redovisar vilken lagstiftning som reglerar rovdjursförvaltningen, samt ger en vägledning för hur de socioekonomiska perspektiven kan beskrivas och integreras i de regionala rovdjursförvaltningsplanerna inom den ram som lagstiftningen ger.

Planen kan också vara ett stöd för domstolar som hanterar överklaganden av skydds- och licensjaksbeslut.

Förvaltningsplanens avgränsningar

Förvaltningsplanen syftar i första hand till att vara en vägledning till länsstyrelsernas arbete med förvaltning av stora rovdjur. Planen omfattar de mål och åtgärder som Naturvårdsverket och länsstyrelserna har rådighet över. Det finns andra myndigheter och instanser som har ansvar för delar i förvaltningen av stora rovdjur. Mål och åtgärder för dessa omfattas endast sparsamt i denna plan.

Inledning

Björn, varg, järv och lodjur ska inom överskådlig framtid finnas kvar i den svenska naturen.¹ Arterna ska finnas i hela Sverige utom Gotland och i så stort antal att de klarar eventuella motgångar som kan uppstå i naturen - exempelvis sjukdomar, misslyckad förökning och förlorade livsmiljöer.

Samtidigt som dessa djur ska vara en del av den svenska naturen, ska människor som lever och verkar i Sverige kunna fortsätta att göra det utan att rovdjuren påverkar näringar och livsstilar i allt för hög grad. Riksdagen har beslutat att myndigheterna ska utforma en förvaltning som tar socioekonomisk hänsyn.

Ur ett EU-perspektiv har de svenska stammarna av björn, varg, järv och lodjur ett högt bevarandevärde eftersom de bidrar till den övergripande målsättningen om ett livskraftigt bevarande av rovdjuren på EU-nivå. De fennoskandiska länderna är också unika gällande järvstammen eftersom järven inte finns någon annanstans inom EU. Sverige och Finland har levt med de stora rovdjuren under lång tid och de erfarenheter Sverige och Finland har samlat kan förmedlas till andra EU-länder, vilket också har börjat ske.

De globala målen, Agenda 2030

Riksdagen har beslutat om Sveriges väg framåt för arbetet med de globala målen (Agenda 2030).² Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför.

Många av de centrala principer som uttrycks i Agenda 2030 är redan tydligt formulerade som målsättningsstadgande i svensk grundlag. Av 1 kap. 2 § regeringsformen framgår att det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer. Det framgår vidare av grundlagsbestämmelsen att det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och motverka diskriminering av människor. Enligt samma bestämmelse ska vidare den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd vara grundläggande mål för den

¹ Prop. 2012/13:191

² Prop. 2019/20:188

offentliga verksamheten. Det allmänna ska trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet och för goda förutsättningar för hälsa.³

Rovdjurens negativa effekter

Människor som lever och verkar nära rovdjuren kan påverkas på ett sådant sätt att det berör flera av Agenda 2030:s mål. Rovdjurens närvaro kan påverka företagares ekonomi, privatekonomi, människors psykosociala hälsa, urfolks möjligheter att upprätthålla sin kultur, samt människors upplevelse av att kunna styra sitt liv och sin vardag.^{4 5 6 7} En av rovdjursförvaltningens huvuduppgifter är att hantera och förebygga dessa negativa effekter av rovdjurens närvaro. Även berörda medlemsorganisationer arbetar aktivt för att stötta och hjälpa sina medlemmar.

Eftersom det är svårt för de rovdjursförvaltande myndigheterna att fullt ut kunna hantera alla de utmaningar som människor upplever, krävs också att civilsamhället själva organiserar sig och hanterar vissa av utmaningarna. Exempelvis genom stöd och kunskap till rädda och oroliga människor. Här kan också de förvaltande myndigheterna söka nya och okonventionella samarbeten för att utveckla stödet till medborgarna, exempelvis genom samarbete med kommuner.

Rovdjurens positiva effekter

Rovdjuren i Sverige har en positiv påverkan på flera av Agenda 2030:s mål. De ingår i den biologiska mångfalden och är en del i fungerande ekosystem som i sin tur är en del i att minimera klimatförändringarna.⁸ Även människors goda hälsa och välbefinnande påverkas för många positivt av bara vetskapen om rovdjurens existens, vilket uppskattas och värdesätts. Enligt regelbundet återkommande attitydundersökningar är majoriteten av svenskarna positiva till att ha rovdjur i Sverige, även när man bor i rovdjurstäta områden.⁹ Rovdjuren kan därtill nyttjas av företag som inkomstkälla vid rovdjursturism, exempelvis vid björnskådning och vargsafari, och genererar i dessa fall turister från hela världen.¹⁰ Även när företag har naturturism som huvudfokus kan de nyttja rovdjurens närvaro som ett extra spänningsmoment, där turister värdesätter att röra sig i ”björnmarker” eller ”vargmarker”.^{11 12}

³ SFS 1974:152

⁴ Elofsson m. fl, 2015

⁵ Sjölander-Lindqvist m. fl, 2021

⁶

⁷ Johansson m. fl, 2015

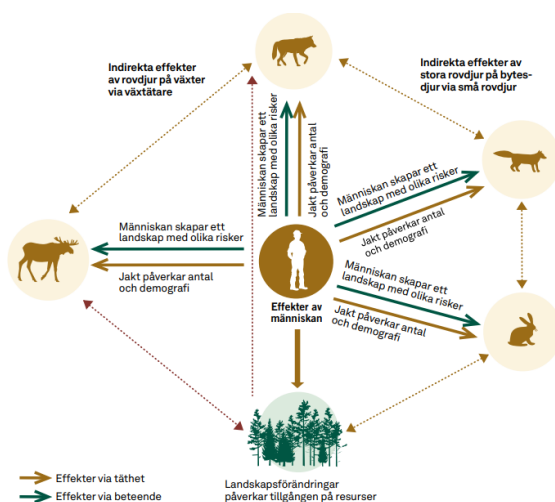
⁸ IPCC, 2022

⁹ Dressel, Sandström, Bennett och Ericsson, 2021

¹⁰ Nordmark, 2008

¹¹ Widemo m.fl., 2019

¹²

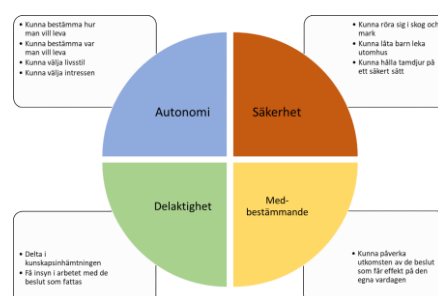

En behovsbaserad förvaltning

Ett politiskt system som bidrar till att möta medborgarens grundläggande behov dels genom att uppmärksamma dem, dels verka för att de blir mötta, har större chans att lyckas på lång sikt¹³. Om behoven klargörs kan dessa sedan användas till att mäta och utvärdera den förvaltning som genomförs.

Inom rovdjursförvaltningen går det att utkristallisera (minst) fyra grundläggande behov som kan ge förvaltningen dess riktning – säkerhet, autonomi (självbestämmande), medbestämmande och delaktighet. I vissa delar kanske behoven inte kan mötas av den rådande förvaltningsstrukturen, men de kan då åtminstone uppmärksammas. Det är också möjligt att arbeta innovativt med många av dem.

I **bilaga X** förtydligas mer ingående hur man kan arbeta på regional nivå med dessa identifierade behov.

TILLITSBASERAD STYRNING

Den av regeringen tillsatta Tillitsdelegationen¹⁴ bedömde i sin offentliga utredning¹⁵ att det finns vinster för medarbetare och medborgare med en tillitsbaserad styrning och ledning. För att lättare kunna analysera insatser och dess

¹³ Burton, 1990

¹⁴ SOU 2018:38

¹⁵ SOU 2019:43

koppling till idéerna om tillitsbaserad styrning och ledning, samt för att kunna identifiera insatser i denna riktning har sju vägledande principer tagits fram. Naturvårdsverket bedömer att ansvariga organisationer och anställda inom viltförvaltningen bör ta sin ansats i dessa sju principer i arbetet med att öka tilliten till förvaltningen av de stora rovdjuren.

Tillit	Medborgarfokus	Helhetssyn	Handlingsutrymme
Sträva efter att som utgångspunkt välja att lita på dem du samarbetar med och ha positiva förväntningar.	Sätt medborgaren och brukarens upplevelse samt kunskap i fokus och försök förstå vad som värdesätts.	Uppmuntra alla i styrkedjan att aktivt och gemensamt ta ansvar för helheten, det vill säga medledarskap, och samverka över gränser.	Delegera befogenheter och mandat, välkomna medbestämmande.
Stöd	Kunskap	Öppenhet	
Säkerställ ett verksamhetsnära, serviceinriktat och kvalificerat professionellt, administrativt och psykosocialt stöd i kärnverksamheten.	Premiera kunskapsutveckling, ständigt lärande och en praktik baserad på vetenskap och beprövad erfarenhet.	Sträva efter öppenhet genom att dela information, välkomna olikåtanande och respektera kritik.	

Bild X. Tillitsdelegationens 7 vägledande principer för tillitsbaserad styrning.
Källa: Regeringen

En regionaliserad förvaltning

Eftersom Sverige har en regionaliserad rovdjursförvaltning via länsstyrelserna är möjligheterna att styra förvaltningen från nationell nivå begränsade. Roddjursförvaltningen styrs dock, oavsett svensk förvaltningsmyndighet, av olika internationellt ratificerade konventioner samt EU:s lagstiftning. Naturvårdsverket har den övergripande uppgiften att nationellt säkerställa att rovdjuren finns kvar i landet i livskraftiga bestånd, att tamdjurshållningen inte påtagligt försvåras, samt att socioekonomisk hänsyn tas. Länsstyrelsen förvaltar och beskattar rovdjuren på regional nivå, samt genomför praktiska skadeförebyggande åtgärder och kommunikationsinsatser.

De tre regionala rovdjursförvaltningsområdena är indelade utifrån länsgränser. Roddjurens utbredning och de sociala förutsättningarna för stora rovdjur skiljer sig avsevärt mellan förvaltningsområdena.

NORRA ROVDJURSFÖRVALTNINGSOMRÅDET

Det **norra förvaltningsområdet** omfattar Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län. Området är **222 390 km²** stort med ett invånarantal om

897 183 personer.¹⁶ I det norra förvaltningsområdet är renskötseln den huvudsakliga näringen som påverkas av rovdjuren. Rovdjursförvaltningen i sin tur påverkas av renskötseln och samerna som ett urfolk och minoritet i Sverige. Förvaltningsområdet hyser björn, järv och lodjur permanent och föryngrande. Vid gränsen till Finland i norra delen av förvaltningsområdet, samt vid gränsen till mellersta förvaltningsområdet i den södra delen finns regelbunden förekomst av varg. Under vissa år finns vargföryngring i södra delen av förvaltningsområdet. I de flesta fall fälls dock dessa på skydds jakt i samband med att vargarna orsakar eller riskerar att orsaka stora skador för rennäringen och dess verksamhet. Nationella toleransnivåer för skador på ren är beslutade av riksdagen och dessa får uppgå till maximalt 10% av samebyns faktiska renantal.¹⁷

MELLERSTA ROVDJURSFÖRVALTNINGSOMRÅDET

Det mellersta förvaltningsområdet omfattar Dalarnas, Gävleborgs, Uppsala, Västmanlands, Örebro, Värmlands, Stockholms och Västra Götalands län. Området är **115 786 km²** med ett invånarantal om **5 897 056 personer.**¹⁸ Området inkluderar flera storstäder så som Stockholm, Göteborg, Uppsala och Örebro. I det mellersta förvaltningsområdet finns den huvudsakliga utbredningen av vargstammen i Sverige. Utöver vargen hyser samtliga län i mellersta förvaltningsområdet lodjur permanent föryngrande, och flera av länen i området hyser björn och järv permanent föryngrande. Norra delen av förvaltningsområdet befinner sig i, samt gränsar till renskötelland. I mellersta förvaltningsområdet kan rovdjuren påverka små- och storskalig djurhållning, jaktens olika delar, samt människors tillgång till naturen på grund av oro och rädsla för björn och varg. De som bedriver djurhållning behöver skydda sina djur med anledning av rovdjursförekomsten, liksom de som bedriver löshunds jakt.

SÖDRA ROVDJURSFÖRVALTNINGSOMRÅDET

Det södra förvaltningsområdet omfattar Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Hallands, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge och Skåne län. Området är **65 971 km²** med ett invånarantal om **3 428 690 personer**¹⁹. I det södra förvaltningsområdet är jordbrukslandskapet utbrett och området har omfattande djurhållning. Studier visar att den variabel som uppvisar starkast samband med antalet varg angrepp på får är tätheten av fårbesättningar i ett område.²⁰ Djurgårdarnas storlek gör det också utmanande att vidta skadeförebyggande åtgärder på ett kostnadseffektivt sätt.²¹ Förvaltningsområdet hyser lodjur permanent och föryngrande. Under de senaste åren har det även etablerats vargrevir som har

¹⁶ www.scb.se

¹⁷ Prop. 2012/13:191

¹⁸ www.scb.se

¹⁹ www.scb.se

²⁰ Frank m. fl, 2015

²¹

föryngrat sig och området ses som ett spridningsområde för vargstammen. Det är inte troligt att björn och järv etablerar sig i området under en överskådlig tid.

BEFOLKNINGSTÄTHET 2019

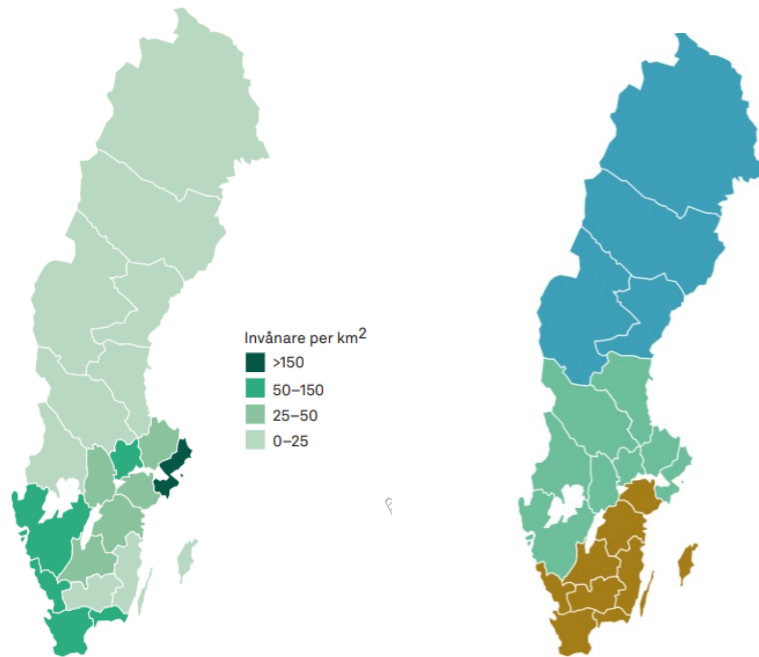

Bild X. Karta 1 illustrerar befolkningstäthet i Sverige. Karta 2 visar indelningen av rovdjursförvaltningsområden – norra, mellersta och södra förvaltningsområdet. Källa: SCB och Naturvårdsverket

KOMPLETTERA MED KARTA ÖVER ROVDJURENS UTBREDNING

Viltåret

För att få en bättre överblick över när vilka processer sker under året presenteras här en "viltsnurra". Beskrivningen över viltåret innefattar de större händelser som viltförvaltningen hanterar under ett år. I beskrivningen av viltåret anges tiden för jakten på björn, lodjur, varg och järv så som den regleras i Naturvårdsverkets föreskrifter. Om det sedan blir en jakt varje år beslutas av de länsstyrelser som har fått delegering och beror bland annat på stammens storlek. I många fall är handläggare på länsstyrelserna ansvariga för flera viltarter. Arbetsbelastningen påverkas därför av olika arbetsprocesser och arter under olika delar av året.

SNURRAN KOMMER ATT JUSTERAS/KOMPLETTERAS EFTER REMISS

Ur- och minoritetsfolks rättigheter

Samerna är ett urfolk och intar därigenom en särskild rättslig ställning. Denna särställning innebär att Sverige har vissa åtaganden gentemot samerna som kommer till uttryck i internationell och nationell rätt. Bland annat stadgar regeringsformen att det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.²² Högsta förvaltningsdomstolen anser dock i mål 1002-17²³ och mål 1080-17²⁴ att de folkrättsliga åtagandena i samband med samernas status som urfolk inte kan medföra att det skydd för de stora rovdjuren som bestämmelserna i jaktförordningen ger kan åsidosättas.

Det samiska kulturarvet handlar om det samiska folkets kultur och historia i en geografisk kontext. Kulturarvet återspeglar en svunnen tid samtidigt som det är basen för ett tankesystem och dagens levande samiska kultur. Samiska bostäder är exempel på materiellt kulturarv. De har utformats på olika sätt i olika geografiska områden beroende på tillgången på geografiskt läge, kulturella traditioner, tillgången på byggnadsmaterial (näver, torv, stänger av björk eller gran, tältdukar osv). Berättarkonst, traditionell musik, traditionell kunskap, religiösa och filosofiska system, traditioner, idéer och värden, är exempel på immateriella kulturarv.²⁵

Konsultationsordningen

Förvaltningsmyndigheter så som Naturvårdsverket eller Länsstyrelsen har en skyldighet att höra eller samråda med berörda parter i beredningen av ärenden inom t.ex. miljörätten och fastighetsrätten. Bestämmelser om samråd med samiska företrädare finns också i lagstiftning på enskilda områden, såsom miljöbalken²⁶, minerallagen²⁷ och skogsvårdslagen.²⁸

För förvaltningsmyndigheter gäller, enligt 5 § lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk²⁹, en allmän skyldighet att samråda med samerna och övriga nationella minoriteter i frågor som berör dem. Samråd ska ske genom en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande. Samråd enligt minoritetslagen är alltså, till skillnad från konsultationer, inte nödvändigtvis knutet till ett ärende utan det räcker att en fråga uppkommit som berör samerna.

²² 2 § Regeringsformen

²³ Högsta förvaltningsdomstolen, 2018a

²⁴ Högsta förvaltningsdomstolen, 2018b

²⁵ www.sametinget.se

²⁶ SFS 1998:808

²⁷ SFS 1991:45

²⁸ SFS 1979:279

²⁹ SFS 2009:724

Rennäringsens speciella förutsättningar måste beaktas vid en bedömning av vad som i förordningens mening utgör allvarlig skada liksom vad som kan vara andra lämpliga lösningar.

Lagen om konsultation i frågor som rör det samiska folket trädde i kraft den 1 mars 2022.³⁰ Syftet med lagen är att säkerställa samernas rätt till delaktighet i beslutsprocesser på alla nivåer i samhället och stärka samernas inflytande i frågor som särskilt berör dem. Genom konsultationerna ges det samiska folket insyn i processer och frågor i ett tidigt skede. Konsultationen ökar också samernas möjlighet att bidra med kunskap i frågor och närmare belysa konsekvenser av beslut för samernas del.

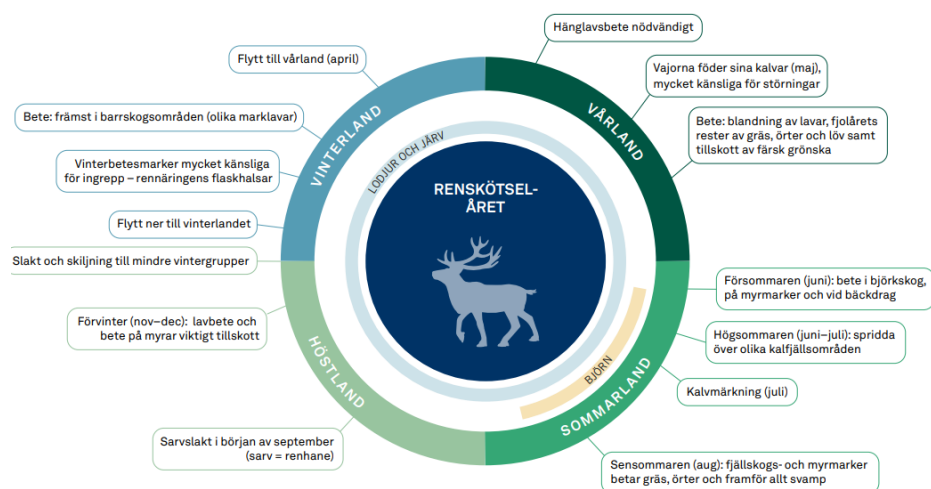
Konsultationsskyldigheten gäller i beslut som kan få direkt inverkan på samernas språk, kultur, näringar eller ställning som urfolk. Konsultationer sker bara när samerna påverkas på ett sätt som skiljer sig från den övriga befolkningen. En begäran om konsultation kan komma efter att en myndighet underrättat den samiska företrädaren om ärendet och frågat om konsultation begärs, men den kan också komma på eget initiativ från den samiska företrädaren.

Konsultationen ökar samernas möjlighet att bidra med kunskap i frågor och visa på beslutets konsekvenser för samernas del. Konsultationer kan även bidra till att förbättra beslutsunderlag och belysa de handlingsalternativ som finns.

Konsultationsskyldigheten gäller som ett ytterligare krav vid sidan av beredningskraven gällande samråd, men det är fråga om två olika förfaranden. En väsentlig skillnad är att konsultationsordningen ställer konkreta krav på de konsultationsskyldiga att genomföra konsultationen på ett visst sätt; när och hur en konsultation ska inledas, vilka samiska företrädare som ska konsulteras, hur den går till och hur den avslutas. Lagen innehåller också ett särskilt krav på dokumentation och en särskild initiativrätt för samiska företrädare. Sådana krav finns inte i reglering om samrådsskyldighet.³¹

³⁰ SFS 2022:66

³¹ Sametinget, 2022

Figur X. Schematisk presentation av renskötselfåret i en fjällsameby. Renskötselfåret i skogs- och koncessionssamebyar skiljer sig något från detta schema.

DEL 1

Förutsättningar för förvaltning av stora rovdjur

UTKAST

Förutsättningar för bevarandet av stora rovdjur i Sverige

Den svenska rovdjursförvaltningen syftar till att björn, varg, järv, lo och kungsörn ska finnas i så stort antal att arterna långsiktigt finns kvar i den svenska faunan och att djuren kan sprida sig till sina naturliga utbredningsområden. Detta syfte ska uppnås i en sådan takt att samexistensen mellan människor och dessa arter främjas samtidigt som skador och besvär förebyggs och begränsas.³²

De skandinaviska länderna kan ses som en hot spot för stora rovdjur i Europa.³³ Björn, varg, järv och lodjur har ur ett ekologiskt perspektiv inga svårigheter att etablera sig och uppnå stora antal i Sverige. Habitatet och födotillgången är goda för alla fyra arter, och de negativa påverkansfaktorerna är få. De olika rovdjurens samspel möjliggör spridning av dem till nya områden. Spridningen av järven till skogslandskapet i mellersta Sverige hade kanske inte kunnat ske om varg och björn inte redan funnits och därmed lämnar kadaver efter sig.³⁴ Flera andra djurarter främjas av rovdjurens kadaverlämningar.³⁵ Rovdjuren kan omfördela betande djur i landskapet vilket påverkar habitatet i dessa områden.³⁶

Rovdjuren och rovdjursförvaltningen kommer i framtiden att på olika sätt påverkas av klimatförändringar. Framför allt är det förvaltningens metoder för att räkna antalet individer som utmanas i och med att snön kan komma att minska. Nya metoder för inventering övervägs och testas i skrivandets stund. För de enskilda rovdjuren är det i första hand järven som kan komma att påverkas av snöfattigare vintrar. Dock sprider sig järven till sydligare breddgrader där den överlever och reproducerar sig utan större svårigheter. Naturvårdsverket bedömer att klimatförändringarna på kort sikt inte är något akut allvarligt hot mot något av de stora rovdjuren i Sverige.

³² SFS 2009:1263

³³ Chapron m.fl., 2014

³⁴ Aronsson och Persson, 2012

³⁵ Wikenros, 2011

³⁶ Pennisi, 2019

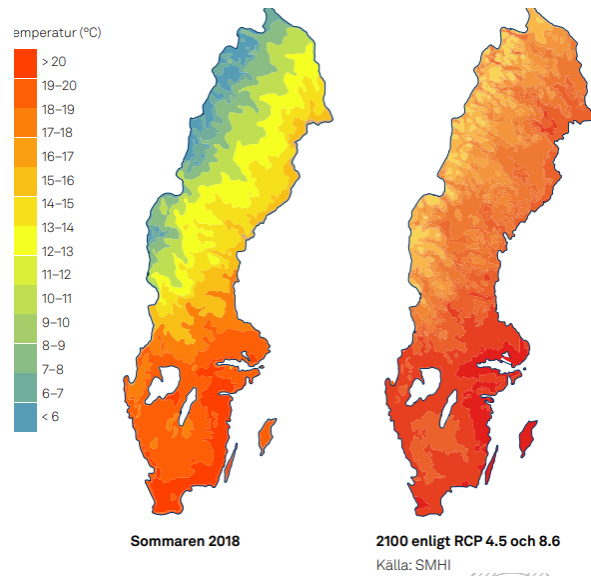

Bild X. Uppskattad förändring av temperatur i Sverige under det kommande århundradet. Källa: SMHI

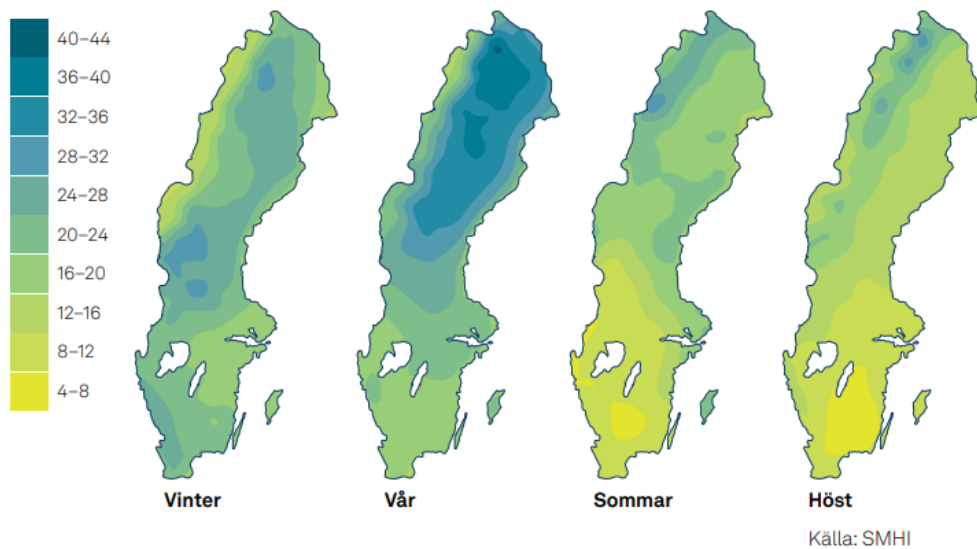

Bild X. Uppskattad nederbörd per säsong i Sverige i slutet av århundradet. **LÄGG TILL INFO OM SKALAN.** Källa: SMHI

Sveriges åtaganden för att bevara den biologiska mångfalden i världen

De stora rovdjuren står under ett internationellt strikt skydd. Sverige har förbundit sig att skydda dessa och andra arter i ett flertal konventioner samt i EU:s gemensamma lagstiftning. Detta gör att rovdjursförvaltningen skiljer sig från övrig viltförvaltning i Sverige, exempelvis förvaltning av klövvilt. Detta återspeglas också på regeringsnivå där Miljödepartementet har övergripande ansvar för bevarandet av de stora rovdjuren samt artskyddslagstiftningen, medan Näringsdepartementet har övergripande ansvar för jakt- och viltfrågor samt jaktlagstiftningen. Naturvårdsverket och länsstyrelserna svarar därmed till två departement i rovdjursförvaltningen.

Konventionen om biologisk mångfald (CBD)

Utgångspunkten i konventionen är att det vilda växt- och djurlivet är ett naturarv med många olika värden. Naturen har ett inneboende egenvärde, ett skönhetsvärde, ett vetenskapligt och kulturellt värde, ett ekonomiskt värde och ett värde för rekreation.³⁷ Av dessa skäl behöver det vilda växt- och djurlivet bevaras och överlämnas till nästa generation. Här kan målkonflikter mellan rovdjursförvaltningen och annan förvaltning/åtgärder för att bevara biologisk mångfald uppstå, exempelvis bevarandet av olika ängstyper och naturbeten.

Sverige har ratificerat Konventionen om biologisk mångfald.³⁸ Sverige ska därmed arbeta för att skydda vilda djur och växter och deras naturliga miljöer, särskilt sådana där det krävs samarbete mellan flera länder för att kunna ge ett gott skydd. En nyckelfaktor för arbetet med biologisk mångfald, och därmed för att nå målen kopplade till Konventionen om Biologisk Mångfald, är behovet av att hela samhället samarbetar för att uppnå målen, så kallad sektorsintegrering.³⁹ Detta bedöms även vara en nyckelfaktor i arbetet med Agenda 2030⁴⁰ och EU:s strategi för biologisk mångfald.⁴¹ I CBD-förhandlingarna om ett nytt ramverk läggs särskild tonvikt på sektorsintegrering, allmänhetens medvetande, tillgång till kunskap och ett jämställt deltagande.

Ett globalt ramverk för CBD håller på att tas fram och ska gälla fram till 2050.⁴² Ramverket kommer att innehålla mål och ett övervakningsramverk. I detta ramverk kommer sannolikt länders möjlighet att hantera viltkonflikter att tas upp som en viktig faktor för framgångsrikt bevarandet av hotade arter. Kriterier för att följa och

³⁷ SÖ 1993:77

³⁸ Riksdagen, 1993

³⁹ Naturvårdsverket, 2021

⁴⁰ UNGA, 2015

⁴¹ Europeiska kommissionen, 2020

⁴² www.cbd.int

mäta arbetet med att hantera viltkonflikter kan hjälpa oss att följa effekten av vårt arbete. Svenska myndigheter ska ta hänsyn till och utgå från det slutliga målet i det globala ramverket och eventuella obligatoriska uppföljningsindikatorer dessa i utformningen av egna mål och åtgärder.

Naturvårdsverket utarbetar på uppdrag av regeringen ett förslag till nationell strategi och handlingsplan kopplat till CBD. Dessa förväntas överlämnas till regeringen i maj 2023.⁴³

Andra konventioner som berör stora rovdjur

- Konventionen om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö (Bernkonventionen)⁴⁴
- Konventionen om handel med hotade arter (CITES)⁴⁵

EU-lagstiftning som reglerar bevarandet och förvaltningen av stora rovdjur

- Rådets förordning (EG) nr 338/97 av den 9 december 1996 om skyddet av arter av vilda djur och växter genom kontroll av handeln med dem⁴⁶
- Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter⁴⁷

EU-vägledning för rovdjursförvaltningen

- Vägledning om strikt skydd för djurarter av intresse för gemenskapen i enlighet med rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer (2021)⁴⁸
- EU:s handlingsplan mot olaglig handel med vilda djur och växter (2016)⁴⁹
- Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores, Large Carnivore Initiative for Europe (LCIE) by contract for EC (2008)⁵⁰
- Key actions for Large Carnivore populations in Europe. Istituto Ecologia Applicata Rome by contract for EC (2015)⁵¹

⁴³ www.naturvardsverket.se

⁴⁴ SÖ 1983:30

⁴⁵ SÖ 1974:41

⁴⁶ Rådets förordning nr 338/97

⁴⁷ Rådets direktiv 92/43/EEG

⁴⁸ Vägledning till rådets direktiv 92/43/EEG

⁴⁹ Regeringskansliet, Faktapromemoria 2015/16: FPM61

⁵⁰ Linnell m.fl. 2008

⁵¹ Boitani m fl, 2015

Lagstiftning för strikt skydd av de stora rovdjuren

Allt vilt i Sverige är fredat och får jagas endast om detta följer av jaktlagen eller av föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av jaktlagen och jaktförordningen.^{52 53 54}

Markägare och jakträttshavare ansvarar för att viltet på den egna marken vårdas så att de viltarter som tillhör landets viltbestånd bevaras. Markägaren och jakträttsavaren ska främja en med hänsyn till allmänna och enskilda intressen lämplig utveckling av viltstammarna.⁵⁵ Detta omfattar även de stora rovdjuren. I viltvården ingår att genom särskilda åtgärder sörja för att viltet får skydd och stöd och att anpassa jakten efter tillgången på vilt.

Var och en skall visa viltet hänsyn.⁵⁶ Viltet får inte ofredas och inte heller förföljas annat än vid jakt. Förbudet hindrar dock inte att lämpliga åtgärder vidtas av markinnehavaren i syfte att motverka skador av vilt, om sådana skador inte kan motverkas på annat tillfredsställande sätt.

I fråga om vilda fåglar och i fråga om sådana vilt levande djurarter som i bilaga 1 till artskyddsförordningen⁵⁷ har markerats med ”N” eller ”n” är det förbjudet att⁵⁸

1. avsiktligt fånga eller döda djur,
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser.

Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren. Första stycket gäller inte jakt efter fåglar och däggdjur. I fråga om sådan jakt finns bestämmelser med motsvarande innebörd i jaktlagen och jaktförordningen.⁵⁹

Viltet skall vårdas i syfte att bevara de viltarter som tillhör landets viltbestånd och de fågelarter som tillfälligt förekommer naturligt i landet, och främja en med

⁵² SFS 1987:259

⁵³ SFS 1987:905

⁵⁴ 3 § jaktlagen

⁵⁵ 4 § jaktlagen

⁵⁶ 5 § jaktlagen

⁵⁷ SFS 2007:845

⁵⁸ 4 § artskyddsförordningen

⁵⁹ 2 - 5 §§ jaktlagen

hänsyn till allmänna och enskilda intressen lämplig utveckling av viltstammarna.⁶⁰ I viltvården ingår att genom särskilda åtgärder sörja för att viltet får skydd och stöd och att anpassa jakten efter tillgången på vilt.

Den svenska förordningen om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn⁶¹ anger att syftet med förvaltningen är att rovdjursarterna ska finnas i så stort antal att de långsiktigt finns kvar i den svenska faunan och att djuren kan sprida sig till sina naturliga utbredningsområden.⁶² Detta syfte ska uppnås i en takt som främjar samexistensen mellan människor och dessa arter samtidigt som skador och olägenheter förebyggs och begränsas.

Naturvårdsverkets föreskrifter om förvaltning av stora rovdjur (2021:201).

Förutsättningar för undantag mot det strikta skyddet

Nuvarande svensk förvaltning av björn, varg, järv och lodjur är i ett skede där stammarna, utöver de bevarandeåtgärder som genomförs, också beskattas genom jakt. Den jakt som bedrivs kan minska tätheten i vissa delar av landet i syfte att minska skador och olägenheter orsakade av stora rovdjur, eller begränsa stammen när den når höga antal. Naturvårdsverket och länsstyrelserna har för avsikt att med hjälp av skydds- och licensjakt fortsätta fullfölja de politiska besluten om att inte försvåra förutsättningarna för tamdjurshållning samt minska koncentrationen där vargstammen är som tätast.⁶³

Regionaliseringen av rovdjursförvaltningen ställer särskilda krav på Naturvårdsverket som nationell viltmyndighet att följa genomförandet av den regionaliserade rovdjursförvaltningen. Dels för att sammanställa de regionala besluten och på så sätt säkerställa att gynnsam bevarandestatus upprätthålls, dels för att bidra med vägledning för att säkerställa rättssäkerhet och effektivitet i beslutsfattandet.

Socioekonomisk hänsyn

I den senaste rovdjurspropositionen⁶⁴ beskriver regeringen socioekonomiska förutsättningar för *hur rovdjurens närvaro påverkar förutsättningarna för*

⁶⁰ 4 § jaktlagen

⁶¹ SFS 2009:1263

⁶² 1 § SFS 2009:1263

⁶³ Prop. 2012/13:191

⁶⁴ Prop. 2012/13:191

näringsliv, rekreation, fäboddrift, jakt och människors vardag. Linjära förhållanden mellan rovdjursantalen och kostnaderna kan inte förväntas, inte minst eftersom rovdjurens geografiska spridning har stor betydelse för socioekonomiska effekter.⁶⁵ Det blir därmed viktigt för länsstyrelserna att i sina regionala förvaltningsplaner sätta egna mål för socioekonomisk hänsyn utifrån de egna förutsättningarna i länet.^{66 67} Sverige har flertalet politiska beslut och strategier som syftar till att bibehålla en levande landsbygd med goda arbetsmöjligheter samt en fungerande livsmedelsförsörjning (bilaga X), vilket gör att länsstyrelserna bör ha ett brett perspektiv i sin regionala förvaltning av de stora rovdjuren. Bilaga X ger en mer detaljerad beskrivning av rovdjurens påverkan på mänskliga intressen och näringar. Där ges också rekommendationer till länsstyrelsen.

Skyddsjakt

Om det inte finns någon annan lämplig lösning, och om det inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde, får beslut om jakt som avses i jaktförordningens 23 b, 24, 25 och 29 §§ meddelas⁶⁸

1. av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet eller av andra tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse, inbegripet orsaker av social eller ekonomisk karaktär och betydelsefulla positiva konsekvenser för miljön,
2. av hänsyn till flygsäkerheten,
3. för att förhindra allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten eller annan egendom, eller
4. för att skydda vilda djur eller växter eller bevara livsmiljöer för sådana djur eller växter.

Om det finns förutsättningar enligt 23 a § jaktförordningen får Naturvårdsverket eller länsstyrelsen efter ansökan av den som riskerar att drabbas av skada eller på eget initiativ besluta om skyddsjakt på björn, varg, järv eller lodjur. Om det finns en stor sannolikhet för att allvarlig skada kommer att uppstå får beslut om skyddsjakt fattas även om någon skada inte har inträffat.⁶⁹ Denna bedömning sker i varje enskilt fall och det finns i Sverige inget absolut krav på att exempelvis permanenta skadeförebyggande åtgärder ska ha vidtagits innan skyddsjakt beviljas, även om åtgärden om undantag från det strikta skyddet ska ses som en sista

⁶⁵ Hasselström m.fl., 2013

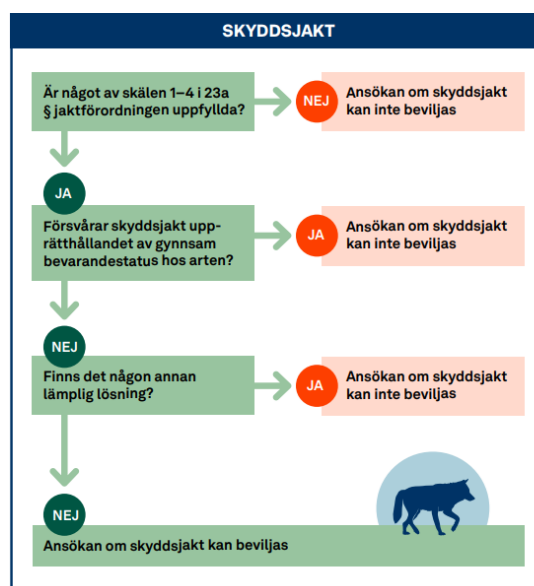
⁶⁶ Sjölander-Lindqvist m. fl., 2021

⁶⁷ Naturvårdsverket, 2015

⁶⁸ 23a § jaktförordningen

⁶⁹ 23b § jaktförordningen

åtgärd.⁷⁰ Skadenivåerna i landet är låga⁷¹ och bedömningen om att inte alltid kräva permanenta skadeförebyggande åtgärder är en ekonomisk och praktisk avvägning då rovdjursangrepp kan uppstå på olika håll i landet. Det ska ju saknas andra lämpliga lösningar och i avvägningar kring vad som är lämpliga lösningar kan vad som är genomförbart i praktiken och ekonomiskt rimligt bedömas. I vissa fall sker skador också på frigående tamdjur så som ren och fäbodbrukets boskap, där permanenta skadeförebyggande åtgärder kan vara svåra att vidta.⁷²

Figur X Flödesschema för bedömning av skydds jakt enligt § 23a JF

Skydds jakt på eget initiativ

Om något av rovdjuren björn, varg, järv eller lodjur angriper tamdjur eller om det finns skälig anledning att befara ett sådant angrepp, får åtgärder vidtas för att skrämma bort rovdjuret. Rovdjur får dödas av en tamdjursägare eller vårdare för att skydda tamdjuret⁷³

1. när rovdjuret angriper och skadar tamdjuret eller om det är uppenbart att ett sådant angrepp är omedelbart förestående,
2. om det finns skälig anledning att befara ett angrepp på tamdjuret och dödandet sker i omedelbar anslutning till att rovdjuret har angripit och skadat eller dödat tamdjur, eller

⁷⁰ Europeiska kommissionen, 2021

⁷¹ www.slu.se/viltskadecenter

⁷²

⁷³ 28 § jaktförordningen

3. om rovdjuret befinner sig inom inhägnat område avsett för skötsel av tamdjuret och det finns skäl原因 anledning att befara ett angrepp där.
4. Rovdjuret får bara dödas när det inte går att skrämja bort rovdjuret eller på något annat lämpligt sätt avbryta eller avvärja angreppet.

Åtgärder enligt andra stycket 3 får, när det gäller lodjur, vidtas även för att skydda vilt som hålls i vilthägn eller liknande anläggning enligt 41 a § jaktförordningen. Åtgärder enligt 28 § andra-fjärde styckena i jaktförordningen får även vidtas av annan som handlar på uppdrag av ägaren eller vårdaren för att skydda jakthund som används i jaktlag, tamdjur som befinner sig inom inhägnat område avsett för skötsel av tamdjuret eller vilt som hålls i vilthägn eller liknande anläggning enligt 41 a § jaktförordningen. Detsamma gäller när uppdrag saknas men den som vidtar åtgärden har skäl原因 anledning att anta att ett sådant skulle ha lämnats om det funnits möjlighet till det.⁷⁴

Åtgärder enligt 28 och 28 a §§ får vidtas på någon annans jaktområde och trots bestämmelserna i 9 § jaktförordningen. Det är önskvärt att länsstyrelsen meddelar lokalbefolkningen och berörda jaktlag i området där en skyddsjakt ska genomföras. Inom nationalparker är sådan jakt endast tillåten för att förhindra angrepp på ren.⁷⁵

När rovdjur har avlivats med stöd av 28 § jaktförordningen ska händelsen snarast anmälas till Länsstyrelsen. Om det finns misstanke om brott ska Länsstyrelsen snarast anmäla händelsen till Polismyndigheten.

Naturvårdsverket ska fortlöpande bedöma om möjligheten att avliva rovdjur med stöd av 28 § andra-fjärde styckena och 28 a § försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde eller annars används i stor omfattning. Om Naturvårdsverket bedömer att så är fallet ska verket genast anmäla detta till regeringen⁷⁶. Naturvårdsverkets gör i samband med delegeringsbesluten för jakt på regional nivå en uppföljning av fattade jaktbeslut och deras påverkan på populationerna. Den nuvarande bedömningen är att § 28 hittills inte tillämpats på ett så omfattande sätt att det försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus för något av de stora rovdjuren i Sverige.

Hot mot människors säkerhet

Om ett vilt djur orsakar avsevärd skada, eller om det kan antas vara farligt för människors säkerhet, får Polismyndigheten låta avliva djuret⁷⁷ om det inte finns

⁷⁴ 28a § jaktförordningen

⁷⁵ 28b § jaktförordningen

⁷⁶ 28c § jaktförordningen

⁷⁷ 9 § jaktlagen

någon annan tillfredsställande lösning. I de flesta fall denna paragraf nyttjas sker det i samverkan mellan Länsstyrelsen och Polisen, där länsstyrelsen står för dokumentationen av incidenter som föregår ett beslut av detta slag. Exempel när denna paragraf nyttjats är exempelvis vid situationer med björn nära bebyggelse och så kallade ”soptunnebjörnar”.

Licensjakt

Licensjakt på stora rovdjur beslutas med stöd av JF 23d § om förutsättningarna enligt JF 23c § är uppfyllda. Förutsättningen för att licensjakt på björn, varg, järv och lodjur ska kunna tillåtas är att det inte finns någon annan lämplig lösning och att jakten inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Jakten måste dessutom vara lämplig med hänsyn till stammarnas storlek och sammansättning samt ske selektivt och under strängt kontrollerade förhållanden.⁷⁸ Ett beslut om jakt får utformas och förenas med villkor som är ändamålsenliga med hänsyn till de olägenheter som förekomsten av täta rovdjurspopulationer orsakar.⁷⁹

Undantag enligt JF 23c § anger att det jaktliga uttaget ska vara lämplig med hänsyn till stammarnas storlek och sammansättning, samt ske selektivt och under strängt kontrollerade förhållanden.

Sedan 2010 är beslutsfattandet för skydds- och licensjakter på stora rovdjur regionaliserad och länsstyrelserna fattar därmed självständigt beslut om dessa jakter om de har fått delegerad rätt till sådana beslut från Naturvårdsverket. Länsstyrelserna gör årliga nationella bedömningar om hur stort jaktligt uttag som kan avsättas till skydds- och licensjakt.

De årliga vetenskapligt framtagna beskattningsmodellerna för respektive art, där man i beräkningarna tar hänsyn till aktuell status samt den totala dödligheten i populationen (dvs. inkluderar uppskattad illegal jakt), för att beräkna det totala årliga uttaget vid skydds- och licensjakt för populationen i sin helhet säkerställer att den samlade årliga inverkan av de individuella undantagen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos den berörda arten.⁸⁰ Bedömningen sker därmed i de årliga beskattningsmodellerna och inte i förvaltningsplanen för stora rovdjur. Länsstyrelserna samverkar med Naturvårdsverket och de forskare som tagit fram beskattningsmodellerna inför jaktbeslut.

Delegerad rätt att besluta om skyddsjakt år 2022

⁷⁸ 23c § jaktförordningen

⁷⁹ 23d § jaktförordningen

⁸⁰ Europeiska kommissionen, 2021

Förvaltningsområde	Norra	Mellersta	Södra
Björn	X	X	-
Varg	X	X	X
Järv	X	X	-
Lodjur	X	X	X

Delegerad rätt att besluta om licensjakt år 2022			
Förvaltningsområde	Norra	Mellersta	Södra
Björn	X	X	-
Varg	-	X	-
Järv	-	-	-
Lodjur	X	X	X

Skydds- och licensjaktens påverkan på populationerna

Naturvårdsverket ska fortlöpande bedöma om möjligheten att jaga rovdjur med stöd av delegeringsbesluten enligt 24 a § jaktförordningen försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde, eller möjligheten annars utnyttjas i stor omfattning. Om Naturvårdsverket bedömer att så är fallet, får verket ändra eller återkalla ett delegeringsbeslut.⁸¹ Denna bedömning sker i samband med varje nytt delegeringsbeslut och bedömningen anges i delegeringsbeslutet. Naturvårdsverket har vid ett tillfälle beslutat att inte delegera rätten att fatta beslut om skydds jakt på järv.⁸² Detta skedde efter att ett län fattat beslut om skydds jakt på 13 järvar i förebyggande syfte i ett och samma beslut. Beslutet om jakt överklagades och upphävdes av Förvaltningsrätten.⁸³

Skydds- och licensjakternas effekter på rovdjursstammarna i Sverige följs upp på flera olika sätt för respektive art. Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) undersöker och följer årligen upp alla döda rovdjur ur ett hälsostatusperspektiv.⁸⁴ Hantering av djurkroppar och djurdelar ingår i det uppdrag Naturvårdsverket årligen ger till SVA.⁸⁵ Sedan våren 2020 finns all statistik från aktuella och tidigare skydds- och licensjakter tillgängliga i databasen Rovbase.⁸⁶

⁸¹ 24c § jaktförordningen

⁸² NV-08303-17

⁸³ Förvaltningsrätten, 2017

⁸⁴ Statens veterinärmedicinska anstalt, 2021

⁸⁵ NV-08983-19

⁸⁶ www.rovbase.se

Etiskt lämplig jakt

Om jakt beviljas ska jakten bedrivas så att viltet inte utsätts för onödigt lidande och så att människor och egendom inte utsätts för fara.⁸⁷ Om vilt har skadats vid jakt, ska jägaren snarast vidta de åtgärder som behövs för att djuret ska kunna spåras upp och avlivas.⁸⁸

Jakt får inte ske från motordrivna fortskaffningsmedel. Sådana fortskaffningsmedel eller andra motordrivna anordningar får inte heller användas för att söka efter, spåra, förfölja eller genskjuta vilt, för att hindra vilt att undkomma eller för att avleda viltets uppmärksamhet från den som jagar.⁸⁹

Vid skyddsjakt kan den beslutande myndigheten meddela undantag från vissa förbud som syftar till att upprätthålla en etisk jakt, så att jakten kan ske skyndsamt och därmed förhindra allvarlig skada.

Beivrande av grova jaktbrott och artskyddsbrott

Polismyndigheten har ett generellt ansvar att förebygga, förhindra, upptäcka och utreda brottslig verksamhet, samt att utreda och beivra brott som hör under allmänt åtal. Detta ansvar omfattar bland annat jaktbrott och artskyddsbrott.^{90 91}

Länsstyrelserna är prövnings- och tillsynsmyndighet för artskyddsförordningen⁹² och tillsynsmyndighet för CITES.⁹³ En tillsynsmyndighet ska på eget initiativ eller efter anmälan se till att miljöbalken samt föreskrifter, domar och beslut följs. Som underlag för sin tillsyn ska länsstyrelserna ha en tillsynsplan som visar vilka resurser och vilken kompetens tillsynsmyndigheten har tillgång till och hur den avses användas.^{94 95} Stora rovdjur omfattas av artskyddsförordningen, och ingår därmed i länsstyrelsens ansvar som tillsynsmyndighet.

⁸⁷ 27 § jaktlagen

⁸⁸ 28 § jaktlagen

⁸⁹ 31 § jaktlagen

⁹⁰ SFS 1984:387

⁹¹ 2 § polislagen

⁹² SFS 2007:845

⁹³ CITES

⁹⁴ SFS 2011:13

⁹⁵ 1 kap. 6 § miljötillsynsförordning

I länsstyrelsernas uppdrag att förebygga brott mot miljöbalken och för att effektivt hantera sådana brott, ska myndigheten arbeta för samverkan mellan Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och de myndigheter som svarar för tillsyn enligt miljöbalken på lokal och regional nivå.⁹⁶

Med stöd av jaktförordningen kan länsstyrelserna förordna jakttillsynsmän i det län där personen har sin hemvist, och förordnandet får omfatta ett eller flera län.⁹⁷ Jakttillsynsmän ska arbeta med tillsyn över efterlevnaden av jaktlagen och föreskrifter, som har meddelats med stöd av jaktlagen.

Med stöd av miljöbalken och terrängkörningsförordningen⁹⁸ kan länsstyrelserna förordna naturvårdsvakter.⁹⁹ Dessa har vissa befogenheter att beslagta jaktmedel mm vid misstanke om brott.

Länsstyrelsernas uppdrag om inventering av rovdjur syftar även till att vara en del i arbetet med att förhindra faunakriminalitet.^{100 101}

Om ett jaktbrott är att anse som grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst fyra år.¹⁰² Vid bedömandet av om brottet är grovt skall särskilt beaktas

1. om det avsåg ett hotat, sällsynt eller annars särskilt skyddsvärt vilt,
2. om det har utförts vanemässigt eller i större omfattning,
3. om det utförts med otillåten hjälp av ett motordrivet forskaffningsmedel eller någon annan motordriven anordning,
4. om det utförts med en särskilt plågsam jaktmetod.

Den som obehörigen tar befattnings med vilt som han vet eller har skäligen anledning anta har dödat eller åtkommit genom jaktbrott, döms för jakthäleri till böter eller fängelse i högst ett år.¹⁰³ För försök eller förberedelse till jaktbrott enligt 44 § eller jakthäleri enligt 46 § andra stycket döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.¹⁰⁴

⁹⁶ 1 kap. 17 § miljötillsynsförordning

⁹⁷ 53 § jaktförordningen

⁹⁸ SFS 1978:594

⁹⁹ 26 kap 23 § miljöbalken

¹⁰⁰ NFS 2007:10

¹⁰¹ 2 § NFS 2007:10

¹⁰² 44 § jaktlagen

¹⁰³ 46 § jaktlagen

¹⁰⁴ 46a § jaktlagen

Aktuell status för de stora rovdjuren i Sverige

I detta avsnitt redovisas den övergripande statusen för rovdjuren på nationell nivå. Detaljerade beskrivningar för respektive art återfinns i bilaga 4 samt under respektive art i del 3 av planen.

Referensvärde för gynnsam bevarandestatus

Referensvärden för gynnsam bevarandestatus består av två delar; referensvärden för populationsstorlek och referensvärde för utbredningsområde.¹⁰⁵ Referensvärdena är centrala för bedömningen om en art har gynnsam bevarandestatus eller inte. Referensvärdena används som komplement till en analys av trenden för populationsstorleken eller utbredningsområdet.

Enligt kommissionens vägledning om strikt skydd kan man beskriva gynnsam bevarandestatus som ett läge där en art klarar sig tillräckligt bra i fråga om kvalitet och kvantitet, och har goda utsikter att göra så i framtiden.¹⁰⁶ Att en art inte är hotad (dvs. inte står inför någon direkt risk för utrotning) innebär inte automatiskt att den har gynnsam bevarandestatus. Medlemsstatens skyldigheter enligt art- och habitatdirektivet innebär något mer än bara att undvika utrotning.¹⁰⁷

Naturvårdsverket redovisar vart sjätte år aktuell bevarandestatus för alla arter i Sverige till EU, i enlighet med återrapporteringskravet i artikel 17 Art- och Habitatdirektivet.¹⁰⁸ Den senaste rapporteringen skedde 2019^{109 110} och nästkommande rapportering sker 2025.

Den gynnsamma bevarandestatusen granskas utifrån kraven i EU:s art- och habitatdirektiv. Enligt direktivets 17:e artikel anses bevarandestatusen gynnsam när

- uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö,

¹⁰⁵ Evans och Arvela, 2011

¹⁰⁶ Europeiska kommissionen, 2021

¹⁰⁷ Delredovisning av regeringsuppdraget att utreda gynnsam bevarandestatus för varg (M2015/1573/Nm) Bilaga 5. Bedömning av EU-domstolens beslut av advokat Karin Dunér NV-02945-15

¹⁰⁸ Reference portal for reporting under Article 17 of the Habitats Directive

¹⁰⁹ Naturvårdsverket, 2020

¹¹⁰ Europeiska kommissionen, 2020

- artens naturliga utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid och
- det finns, och sannolikt kommer att fortsätta att finnas, en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer ska bevaras på lång sikt.

Referensvärden för populationsstorlek

Referensvärdet för populationsstorleken är det minsta antalet individer som en arts population behöver bestå av för att arten ska ha en gynnsam bevarandestatus.

Sverige har fastställt referensvärden för rovdjurens antal enligt tabellen nedan.

Dessa referensvärden fördelas över landets tre förvaltningsområden genom fastställandet av miniminivåer för respektive förvaltningsområde.

Art/årtal	2003	2009	2014	2019	2025
Björn	-	-	1400	1400	
Varg	-	-	270	300	
Järv	-	-	600	600	
Lodjur	-	-	870	870	

Nationella miniminivåer

Miniminivåerna fördelar det nationella referensvärdet för antal individer av respektive art över landet.¹¹¹ Minimininivåer för alla rovdjursarter fastställs vart femte år. Minimininivåerna kan sägas utgöra "golvet" för rovdjursförvaltningen. De ska garantera att arternas gynnsamma bevarandestatus uppnås eller bibehålls. Om antalet av en art är lägre än minimininivån bör förvaltningen i första hand syfta till att arten tillväxer så att minimininivån uppnås. För arter som finns i så stora antal att de överstiger minimininivån bör förvaltningen ske på det sätt som är lämpligt för arten och med hänsyn till de olika intressen som kan påverkas av artens förekomst.

Art/årtal	2002	2011	2014	2019	2020	2025
Björn	-	107	140		140	
Varg	-	27		30		
Järv	-		96		96	
Lodjur	-	250	147	147		

¹¹¹

Referensvärden för utbredningsområde

Ett naturligt utbredningsområde är ett område där en art och dess livsmiljö förekommer naturligt. Arten behöver inte finnas i hela området hela tiden. Tillfälliga, udda och isolerade förekomster ingår inte i uppskattningen av det naturliga utbredningsområdet. Inte heller områden där arten saknas och livsmiljön är olämplig. Utbredningsområdet är dynamiskt och inte statistiskt.

Sverige är indelat i tre biogeografiska regioner. Alpin region som motsvarar fjällkedjan, kontinental region som inkluderar Blekinge, Skåne och Halland samt kusten runt Göteborg och slutligen den boreala regionen som omfattar den resterande delen av Sverige. Det finns också en liknande indelning av havsområden.

Referensvärdet för utbredningsområde är det geografiska område som rymmer artens hela ekologiska variation inom en given biogeografisk region och som är tillräckligt stor för att möjliggöra den långsiktiga överlevnaden av den populationsstorlek som motsvarar referensvärdet för populationen. Riksdagen har fastlagt referensvärden för utbredningsområden för de stora rovdjuren.¹¹²

Art	Biogeografiskt område
Björn	Alpin och boreal zon
Varg	Boreal och kontinental zon
Järv	Alpin och boreal zon
Lodjur	Alpin, boreal och kontinental zon

Bedömning av status på den nationella Rödlistan

Den bedömning av olika arters status som görs av Artdatabanken i den nationella rödlistan¹¹³ är inte författningsstyrd utan styrd av kriterier¹¹⁴ från IUCN. Rödlistan bygger på andra parametrar än bedömningen av gynnsam bevarandestatus.¹¹⁵ Det innebär att de stora rovdjuren kan bedömas vara hotade eller starkt hotade utifrån Artdatabankens bedömning om hotstatus på rödlistan, trots att Naturvårdsverket gör bedömningen att de har gynnsam bevarandestatus enligt kriterierna¹¹⁶ i EU:s Artikel 17-rapportering. Det finns idag inget förvaltningsmål eller politiskt mål att arbeta för en minskad sårbarhet hos rovdjurspopulationerna utifrån rödlistans

¹¹² prop. 2012/13:191

¹¹³

¹¹⁴

¹¹⁵

¹¹⁶

kriterier. Sverige följer istället de kriterier som finns för bedömning av gynnsam bevarandestatus.

Art/årtal	2000	2005	2010	2015	2020
Björn	VU	NT	LC	NT	NT
Varg	CR	CR	EN	VU	EN
Järv	EN	EN	VU	VU	VU
Lodjur	VU	VU	NT	VU	VU

LC- Livskraftig, NT – nära hotad, VU – Sårbar, EN – starkt hotad, CR – Akut hotad

Populationernas status nationellt

Björn

Björnstammen i Sverige ligger 2022 över sitt referensvärde (1400) och uppskattas till ca 2900 björnar.¹¹⁷ Stammen har en stabil trend. Även jakten har ökat för att på så sätt minska stammen och komma ner till beslutade förvaltningsmål som finns för björnstammen regionalt. I vissa delar av Norrlands inland (den alpina zonen) minskar björnstammens täthet och detta kräver mer ingående analyser under denna och nästkommande förvaltningsperiod. Björnstammen förvaltas genom populationsbegränsande jakt. I vissa fall har man sett att jakten inte har haft någon populationsbegränsande effekt, snarare har stammen ökat regionalt. På uppdrag av Naturvårdsverket har forskare nyligen tagit fram en beskattningsmodell för björn.¹¹⁸ Årliga beskattningsberäkningar som tar hänsyn till regionala inventeringsresultat och övrig dödlighet ligger till grund för hur stort uttag de beslutande myndigheterna kan göra i form av skydds- och licensjakt.

Varg

Vargstammens antal ligger 2022 över sitt referensvärde (300) och uppskattas vintern 2021/2022 till 460 vargar.¹¹⁹ Stammen har en stabil trend. Stammen ligger nära sitt referensvärde på grund av en noga kontrollerad förvaltningsstrategi om att vargstammen inte ska öka i obegränsad hastighet. Den nationella politiska viljan är att vargstammen ska ha en långsam utveckling för att ta hänsyn till ekonomiska, sociala och kulturella behov samt till regionala och lokala särdrag. Vargstammen är inavlad och påverkas av förlorad genetisk variation. Förvaltande myndigheter arbetar med frågan om genetisk förstärkning och hur en aktiv flytt av varg ska vara ekologiskt och ekonomiskt lönsam. I möjligaste mån undantas genetiskt viktiga individer från skydds- och licensjakt, men undantaget styrs av hur omfattande skador som

¹¹⁷ Kindberg och Swenson, 2018

¹¹⁸ NV-01376-22

¹¹⁹ Wabakken m. fl, 2022

rovdjuren orsakar. Genetiskt viktiga individer är alltid undantagna från licensjakt. Årliga beskattningsmodeller som tar hänsyn till aktuella inventeringsresultat och övrig dödlighet ligger till grund för hur stort uttag de beslutande myndigheterna kan besluta om i form av skydds- och licensjakt.^{120 121}

Järv

Järvstammen ligger 2022 nära sitt referensvärde (600) och uppskattas vintern 2021/2022 till 600 järvar.¹²² Stammen har en stabil trend. Detta kräver mer nogsam övervakning av läget under den kommande förvaltningsperioden eftersom det inte är helt klarlagt varför utvecklingen ser ut som den gör. Faktorer som påverkar järvens populationsutveckling kan vara skyddsjakt, illegal jakt, samt Norges jakt på järv. Det kan också vara så att dåliga inventeringsförhållanden kan påverka myndigheternas kunskap om antal och utbredning. Otillräckliga inventeringsresultat gör stammens storlek och utveckling svårbedömd. Järvstammen har under senare år spridit sig till skogslandskapet i mellersta rovdjursförvaltningsområdet. Årliga beskattningsmodeller som tar hänsyn till aktuella inventeringsresultat och övrig dödlighet ligger till grund för hur stort uttag de beslutande myndigheterna kan göra i form av skydds- och licensjakt.^{123 124}

Lodjur

Lodjurspopulationen ligger idag över sitt referensvärde (870) och uppskattas till 1450 lodjur.¹²⁵ Stammen har under de senaste åren haft en relativt stabil trend. En förskjutning av lodjurspopulationen har skett mellan de olika förvaltningsområdena, där antalet ökat i det södra rovdjursförvaltningsområdet och minskat i det norra. Detta är i enlighet med de politiska målen från 2013 som klargör att lodjursstammen i renskötselområdet kan få minska utan att det motsvaras av en ökning i övriga delar av landet.¹²⁶ Årliga beskattningsmodeller som tar hänsyn till aktuella inventeringsresultat och övrig dödlighet ligger till grund för hur stort uttag de beslutande myndigheterna kan göra i form av skydds- och licensjakt.^{127 128}

¹²⁰ Andrén m.fl, 2022

¹²¹ NV-01441-21

¹²² Hedmark m fl, 2021

¹²³ Andrén och Persson, 2021

¹²⁴ NV-01441-21

¹²⁵ Odden m.fl , 2022

¹²⁶ Prop. 2008/09:210

¹²⁷ Andrén, 2021

¹²⁸ NV-01441-21

Påverkansfaktorer

De enskilt största faktorerna som idag påverkar rovdjursstammarnas utveckling och spridning i Sverige bedöms vara illegal^{129 130 131} och legal jakt.^{132 133 134 135} Den legala jakten sker genom skydds jakt samt licensjakt och är strikt kontrollerad för att förhindra påverkan på respektive arts bevarandestatus. Därmed är denna påverkansfaktor möjlig att justera och anpassa till rådande förhållanden, exempelvis genom noggranna beräkningar utifrån artspecifika beskattningsmodeller.^{136 137 138 139} Den illegala jakten är den mest svårbedömda och negativa påverkansfaktorn för alla de fyra stora rovdjuren. Den illegala jakten sker i det dolda och det är svårt att mäta och skatta effekterna av den, då även genetiskt viktiga individer kan dödas illegalt.

För vargstammen i Sverige är den isolerade populationen och därav följande inavel en riskfaktor som kan påverka stammens möjlighet att överleva långsiktigt.¹⁴⁰

Flertalet andra påverkansfaktorer diskuteras i andra europeiska länder, exempelvis klimatförändringar, trafik och annan infrastruktur, hybridisering med tamdjur exempelvis varg och hund, eller genetiska defekter såsom skelettförändringar eller reproduktionsförmåga.¹⁴¹ På varg har vissa genetiska defekter kunnat påvisas^{142 143} och dessa behöver följas upp för att se hur de påverkar vargstammens framtida överlevnadsmöjligheter Sverige.

De påverkansfaktorer som andra länder lyfter kan i framtiden komma att påverka hur vi i Sverige kan bedriva vår förvaltning och övervakning (exempelvis behov av att utveckla nya inventeringsmetoder på grund av klimatförändringar), eller vilka

¹²⁹ Liberg m.fl, 2020

¹³⁰ Liberg m.fl, 2011

¹³¹

¹³²

¹³³ Statens veterinärmedicinska anstalt, 2021

¹³⁴ Statens veterinärmedicinska anstalt, 2022

¹³⁵

¹³⁶ Andrén, 2021

¹³⁷ Andrén och Persson, 2021

¹³⁸ Andrén m.fl, 2021

¹³⁹ NV-01376-22

¹⁴⁰ Kardos m.fl, 2018

¹⁴¹ Linnell m.fl, 2008

¹⁴² Liberg m.fl, 2005

¹⁴³ Viluma, 2022

akuta insatser vi behöver vidta. Dessa risker och konsekvenser diskuteras och hanteras redan i dagens förvaltningssystem. Ett sådant exempel är den omedelbara avlivningen av en kull hybridvalpar 2017.

I tabellen nedan redovisas en övergripande riskbedömning av påverkansfaktorer för de stora rovdjuren i Sverige och åtgärder som vidtas eller kan tänkas vidtas.

Påverkans-faktor	Björn	Varg	Järv	Lodjur	Total påverkan	Åtgärd
Klimat-förändringar	Nej	Nej	Oklart	Nej	Låg	- Löpande verksamhetsutveckling av befintlig förvaltning - Nya inventeringsmetoder utvecklas - Kunskapsunderlag tas fram om rovdjurens anpassning till klimatförändringar, särskilt järv - Regelbunden övervakning av populationernas utbredning och antal
Infrastruktur	Nej	Nej	Nej	Nej	Låg	- Beställa ny, uppdaterad kunskap om rovdjurens påverkan av infrastruktur - Aktivt samarbeta med övriga delar av Naturvårdsverket i de vägledningsinsatser som görs om vilt och viltpassager inom Grön Infrastruktur
Isolerad population	Nej	Ja	I viss mån	I viss mån	Medel	- Samverkan med grannländer för gemensam förvaltning av populationerna t.ex. för att förhindra sink source-effekt av andra länders förvaltning - Internationella överenskommelser för att möjliggöra aktiv flytt av individer - Främjande aktiviteter för naturlig invandring - Dialog med samiska befolkningen (renskötseln) om möjliga skadeförebyggande åtgärder för att möjliggöra naturlig invandring

Remissutkast 20220701

Hybridisering	Nej	Ja	Nej	Nej	Låg	• Avlivning av hybridvalpar så snart de upptäcks – kontrollsystem via inventeringar i fält
Genetiska defekter	Nej	Ja	Nej	Nej	Låg	• Flytt av varg, stärka möjlighet till naturlig invandring • Analyser av deformationer hos legalt avlivade djur • Kunskapsunderlag tas fram över tid på de defekter som identifieras • Samverkan med grannländer för att underlätta inflöde av rovdjursindivider • Övervakning av populationernas utveckling • Genetisk övervakning
Oavsiktlig fångst	Nej	Nej	Nej	Nej	Låg	• Inga indikationer på att stora rovdjur i Sverige fångas som bifångst eller genom annan oavsiktlig fångst – Ingen åtgärd
Illegal jakt förekommer	Ja	Ja	Ja	Ja	Hög	• Övervakning av populationernas utbredning och antal, ökade inventeringsinsatser i fjällkedjan • Samverkan med lokalsamhället vid inventeringar • Tillsynsinsatser i fält • Ökad kunskap inom förvaltningen om motiv till illegal jakt • Kunskapshöjande aktiviteter för att hitta metoder att hantera bakomliggande faktorer till illegal jakt • Initiera åtgärder för att hantera identitetskonflikter

						• Myndighetssamverkan för att säkerställa effektiv hantering vid beivrande av jaktbrott
Negativa attityder	I viss mån	Ja	Ja	I viss mån	Medel	• Systematiserad nationell samverkan med intresseorganisationer • Regional involvering av intresseorganisationer i beslutsfattandet Lokala samarbeten vid inventering och informationsinsatser i fält • Löpande verksamhetsutveckling för systemförändrande åtgärder

DEN LEGALA JAKTEN SOM PÅVERKANSAKTOR

Den legala jakten sker genom undantag från det strikta skyddet och bedrivs som skyddsjakt samt licensjakt. Båda typerna av jakt är uppskattad utifrån populationsbeskattningsmodeller^{144 145 146 147} och strikt kontrollerad i fält, allt för att förhindra påverkan på respektive arts bevarandestatus. Denna påverkansfaktor är möjlig att justera och anpassa till rådande förhållanden, exempelvis genom att avstå från jakt vissa år då populationen antalsmässigt bedöms ligga för nära sitt referensvärde för gynnsam bevarandestatus. När det gäller varg kan hänsyn också tas till vilka revir som väljs ut för jakt så att inavelsgrad och genetiskt viktiga individer säkras. Även dynamiken i populationen säkras på detta sätt. Skyddsjakten är svårare att justera och anpassa eftersom den är en akut åtgärd för att förhindra allvarlig skada.

För att minimera risken att skydds- och licensjakt påverkar rovdjursstammarna i allt för hög grad genomförs flertalet insatser. Nedan redovisas exempel på åtgärder som förvaltningen vidtar.

- Årliga beskattningsmodeller
- Samverkan mellan forskare och förvaltning på både nationell och regional nivå inför licensjakter
- Justering av jaktkvoter utifrån total dödlighet i populationen
- Regelbunden uppföljning av jaktens effekter på populationsutvecklingen

¹⁴⁴ Andrén, 2021

¹⁴⁵ Andrén m.fl., 2021

¹⁴⁶ Andrén och Persson, 2021

¹⁴⁷ NV-01376-22

- Uppföljning av populationsutvecklingen i samband med delegering av beslutanderätten för jakt till regional nivå
- Strikt kontrollerat genomförande av jakter genom registrering vid deltagande samt krav om att löpande hålla sig uppdaterad om kvarvarande tilldelning vid licensjakt
- Besiktning av fällda djur och i vissa fall skottplats
- Tillsynsinsatser i fält vid genomförande av jakter

UTKAST

DEL 2

Praktisk förvaltning av de stora rovdjuren

UTKAST

Nationell förvaltningsinriktning

Rovdjursförvaltningen ska upprätthålla en gynnsam bevarandestatus samtidigt som den också ska främja samexistens mellan människor och rovdjur, samt förebygga och begränsa rovdjursangrepp. Rovdjursförvaltningen ska, så som all myndighetsutövning, sträva efter rättssäkerhet och effektivitet. Samtidigt ska rovdjursförvaltningen vara regionalt anpassad och samverkande. Detta dilemma mellan likriktning kontra regionala avvägningar kräver god förmåga att navigera mellan ytterligheter.

Flerartsförvaltning

Våra klövvilts- och rovdjursstammar påverkar varandra. Sett ur ett ekosystemperspektiv försvårar det att exempelvis endast förvalta en rovdjursart utan att förhålla sig till de viltarter som utgör födoresurs för arten ifråga. När alla rovdjursarter finns närvarande inom ett och samma område får det än större effekt på klövviltstammarna och detta behöver beaktas i exempelvis det årliga jaktliga uttaget av älg och rådjur. I **bilaga X** framgår vad som behöver beaktas vid beskattningsberäkningar vid närvaro av stora rovdjur.

I Naturvårdsverkets ”Strategi för svensk viltförvaltning 2022–2029” framgår att; ”Metoder för flerartsförvaltning behöver utvecklas för att kunna hantera effekterna av interaktion mellan fler arter. Nationella och regionala förvaltningsplaner ska ge vägledning för hur en samlad förvaltning kan ske, med bibehållen flexibilitet utifrån lokala förutsättningar.”¹⁴⁸

Inom rovdjursförvaltningen bör fokus under den kommande förvaltningsperioden ligga på att implementera ny och befintlig kunskap om rovdjurens effekter på övrigt vilt, samt att hitta ett system för hur kunskapen och samverkan med angränsande sakområden kan omsättas i själva ärendehandläggningen. Inom detta område finns stor potential för IT-stödsutveckling. Ett enkelt insteg för att nå många jägare är att använda de befintliga strukturerna inom älgförvaltningen.

Förvaltningsprocesser

För att kunna följa rovdjursförvaltningen och dess processer har Naturvårdsverket tagit fram en bild över vilka större processer som är verksamma i dagens rovdjursförvaltning och när olika beslut kommer att fattas, se **bilaga X**.

¹⁴⁸ Naturvårdsverket, 2022

Nationella mål för antal och utbredning 2022-2045

Nedan redovisas de nationella mål för rovdjurens antal och utbredning i Sverige. Målen är tänkta att uppnås i sin helhet inom en 24-årsperiod, det vill säga inom fyra förvaltningsperioder. Målen kan komma att justeras under denna tid om ny kunskap eller nya direktiv kommer. Målen är baserade på dagens referensvärden. Om ett referensvärde ändras är det nya referensvärdet tillämpligt istället som en del av målen. Naturvårdsverket fick under försommaren 2022 ett regeringsuppdrag om att utreda under vilka förutsättningar vargens referensvärde för antal individer kan ligga inom intervallet 170-270 individer.¹⁴⁹

De nationella målen för arternas utveckling över tid består av de tre delar som ingår i bedömningen om arters bevarandestatus – antal, utbredning samt genetisk status.

Art	Nationella mål för artens utveckling över tid
Björn	År 2045 omfattar björnstammen i Sverige mer än 1400 individer . Det finns reproducerande björnhonor i minst 7 län. Björnens genetiska variation ska inte ha minskat jämfört med förvaltningsperioden 2022-2027.
Varg	År 2045 omfattar vargstammen i Sverige mer än 300 individer och inavelsgraden är mindre än 20% . Det finns reproducerande par i alla tre förvaltningsområden. Minst en immigrant reproducerar sig med en skandinavisk varg under varje 5-årsperiod. Avkomor till immigranter (F1) reproducerar sig i Sverige i minst samma takt som helskandinaviska vargar. Vargens genetiska variation ska inte ha minskat jämfört med förvaltningsperioden 2022-2027.
Järv	År 2045 omfattar järvstammen i Sverige mer än 600 individer . I den alpina zonen finns reproducerande honor i minst 4 län, och i den boreala zonen finns reproducerande honor i minst 5 län. Järvens genetiska variation ska inte ha minskat jämfört med förvaltningsperioden 2022-2027.
Lodjur	År 2045 omfattar lodjursstammen i Sverige mer än 870 individer . Det finns reproducerande honor i alla tre förvaltningsområden. Lodjurens genetiska variation ska inte ha minskat jämfört med förvaltningsperioden 2022-2027.

Förvaltningsmål för de stora rovdjuren

Länsstyrelsen ska på regional nivå upprätta en rovdjursförvaltningsplan för länet.¹⁵⁰ Samverkansråden ska med beaktande av rovdjursförvaltningsplanerna och de fastställda miniminivåerna utforma långsiktiga övergripande riktlinjer för

¹⁴⁹ M2022/01143

¹⁵⁰ § 7 SFS 2009:1263

rovdjursförvaltningen i rovdjursförvaltningsområdet.¹⁵¹ Utifrån den regionala förvaltningsplanens förvaltningsmål, rovdjursinventeringen och beskattningsmodeller kan rovdjurspopulationerna följas och förvaltas över tid.

Länsstyrelserna bör ha som mål att det ska finnas fler föryngringar av en viss art inom länet än det antal som utgör miniminivån. Miniminivån är en lägstanivå.^{152 153}
^{154 155} Genom att formulera förvaltningsmål för rovdjursstammarna i de regionala förvaltningsplanerna kan en nivå för önskat antal för länet sättas. Naturvårdsverket fastställer inga nationella förvaltningsmål för arterna.

Politiska målsättningar i Sverige

Flertalet nationella mål och strategier berör den svenska rovdjursförvaltningen. Nedan redovisas dessa samt efterföljande myndighetsuppgifter samt åtgärder för att nå målen eller efterleva strategin. Vad som görs kan återkomma för flera av målen.

INGEN SKA LÄMNAS UTANFÖR

(GLOBALA MÅLEN FÖR HÅLLBAR UTVECKLING, AGENDA 2030¹⁵⁶)

Övergripande mål som all offentlig förvaltning ska utgå ifrån

EN LIVSKRAFTIG LANDSBYGD MED LIKVÄRDIGA MÖJLIGHETER TILL FÖRETAGANDE, ARBETE, BOENDE OCH VÄLFÄRD SOM LEDER TILL EN LÅNGSIKTIGT HÅLLBAR UTVECKLING I HELA LANDET
(LANDSBYGDSPOLITISKT MÅL¹⁵⁷)

Vad gör myndigheterna?

- Effekten av vargens närvaro minskas där den är som störst
- Främja rovdjuren som resurs & jaktbart vilt
- Främja jakten på övrigt vilt, genom att rovdjur och bytesdjur är i balans
- Hantera och förebygga stress, oro, och rädsla orsakat av stora rovdjurens närvaro
- Ekonomiska förluster till följd av rovdjuren förebyggs och minimeras
- Demokratiska processer stärks

Hur genomförs arbetet?

- Beslut om licensjakt på rovdjur
- Tillämpning av flerartsförvaltning
- Regionala dialoger för delat kunskapsutbyte och ökad förmåga att hantera konflikterande mål

¹⁵¹ SFS 2009:1263

¹⁵² NV-01376-22

¹⁵³ Naturvårdsverkets vägledning om miniminivåer

¹⁵⁴ Naturvårdsverket, 2018

¹⁵⁵ Prop. 2012/13:191

¹⁵⁶

¹⁵⁷

Ansvariga organisationer

- Länsstyrelsen
- Sametinget
- Naturvårdsverket
- Skogsstyrelsen
- Tillväxtverket
- Jordbruksverket
- Innovationsmyndigheten Vinnova

**SKAPA SAMHÄLLELIGA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR EN GOD OCH JÄMLIK
HÄLSA I HELA BEFOLKNINGEN OCH SLUTA DE PÅVERKBARA
HÄLSOKLYFTORNA INOM EN GENERATION (FOLKHÄLSOPOLITISKT MÅL¹⁵⁸)**

Vad gör myndigheterna?

- Hantera och förebygga stress, oro, och rädsla orsakat av stora rovdjurens närvaro
- Demokratiska processer stärks

Hur genomförs arbetet?

- Finansiera forskning och annan kunskap om stress, oro och rädsla hos medborgare
- Analysera ansvarsförhållanden och möjliga åtgärder för förvaltande myndigheter samt kommuner
- God samverkan mellan länsstyrelser och kommuner för att integrera rovdjuren i det trygghetsskapande arbetet
- Regionala dialoger om lokal erfarenhet och kunskap

Ansvariga organisationer

- Socialstyrelsen
- Kommuner och Landsting
- Länsstyrelsen
- Nationellt rovdjurscenter

**BJÖRN, VARG, JÄRV OCH LODJUR I SVERIGE SKA UPPNÅ OCH BIBEHÅLLA
GYNNSAM BEVARANDESTATUS ENLIGT ART- OCH HABITATDIREKTIVET
(ROVDJURSPOLITISKT MÅL¹⁵⁹)**

Vad gör myndigheterna?

- Rovdjuren tillåts sprida sig till sina naturliga utbredningsområden
- Inventering av rovdjur som en del av miljöövervakningssystemet
- Bedöma antal och utbredning i Sverige
- Undersöka den genetiska statusen och vidta åtgärder vid behov
- Bedöma allmän hälsostatus i populationen
- Informations- och kommunikationsinsatser för att sprida kunskap och föra dialog om rovdjuren och rovdjursförvaltningen
- Samverka med de nordiska länderna för landsövergripande förvaltning

Hur genomförs arbetet?

- Följa rovdjursstammarna genom kvalitetssäkrad inventering av antal, utbredning och genetisk status
- Informations- & kommunikationsinsatser på lokal nivå genom personell närvaro i fält
- Besikta/undersöka alla döda rovdjur som kommer till myndigheternas kännedom
- Samverkan med Polismyndigheten och markägare i det brottsförebyggande arbetet
- Tillsyn i samband med jakt

Ansvariga organisationer

- Naturvårdsverket
- Sametinget
- Länsstyrelsen

¹⁵⁸ www.folkhalsomyndigheten.se

¹⁵⁹

- Polismyndigheten
- Statens Veterinärmedicinska
- Anstalt (SVA)
- Naturhistoriska Riksmuseet (NRM)
- Viltskadecenter
- Nationellt Rovdjurscenter

TAMDJURSHÅLLNING SKA INTE PÅTAGLIGT FÖRSVÅRAS AV RÅDANDE ROVDJURSFÖRVALTNING (ROVDJURSPOLITISKT MÅL¹⁶⁰)

Vad gör myndigheterna?

- Förebygga, hantera och minimera skador orsakade av stora rovdjur
- Hantera och förebygga stress, oro, och rädsla orsakat av stora rovdjurens närvaro

Hur genomförs arbetet?

- Finansiering av kunskapscentret Viltskadecenter
- Tillhandahålla fältpersonal för akuta åtgärder, besiktning av skada, samt stöd och råd till brukare
- Erbjuder och ersätter kostnaderna för förebyggande åtgärder
- Erbjuder ersättning för skadade och dödade tamdjur
- Snabb och adekvat hantering av skydds jakt vid allvarlig skada
- Tillhandahåller besiktningshundar för att säkerställa rovdjursnärvaro

Ansvariga organisationer

- Länsstyrelsen
- Sametinget
- Naturvårdsverket
- SLU -Viltskadecenter

SOCIOEKONOMISK HÄNSYN TAS I RÅDANDE ROVDJURSFÖRVALTNING (ROVDJURSPOLITISKT MÅL¹⁶¹)

Vad gör myndigheterna?

- Nationell och regional samverkan mellan myndigheter och intresseorganisationer
- Särskilt sårbara områden identifieras på regional nivå
- Regionala mål för minimerad påverkan av rovdjur på kulturarv och traditionella sedvänjor
- Ekonomiska förluster till följd av rovdjuren förebyggs och minimeras

Hur genomförs arbetet?

- Delegering av beslutanderätten att fatta beslut om skydds- och licensjakt
- Viltförvaltningsdelegationer
- Ekonomiska beräkningar och analyser av rovdjurens påverkan på näringsverksamheter i Sverige
- Nationell samverkan med berörda intresseorganisationer i bland annat nationellt rovdjursråd och möten på ledningsnivå

Ansvariga organisationer

- Naturvårdsverket
- Sametinget
- Länsstyrelsen

EN VILTFÖRVALTNING I BALANS GÖR ATT ALLA KAN UPPLEVA VILTETS VÄRDEN (NATIONELL VILTSTRATEGI¹⁶²)

¹⁶⁰

¹⁶¹

¹⁶² Naturvårdsverket, 2022

Vad gör myndigheterna?

- Flerartsförvaltning stora rovdjur och klövvilt
- Främja naturturism kopplat till rovdjur
- Främja jakten på övrigt vilt, genom att rovdjur och bytesdjur är i balans
-

Hur genomförs arbetet?

- Utveckla metoder för flerartsförvaltning
- Samverkan med lokala företag för att minska risken för påtagliga konsekvenser av rovdjursjakt

Ansvariga organisationer

- Naturvårdsverket
- Länsstyrelsen

DEN SVENSKA LIVSMEDELSKEDJAN ÅR 2030 ÄR GLOBALT KONKURRENSKRAFTIG, INNOVATIV, HÅLLBAR OCH ATTRAKTIV ATT VERKA INOM (NATIONELL LIVSMEDELSSTRATEGI¹⁶³)

Vad gör myndigheterna?

- Förebygga, hantera och minimera skador orsakade av stora rovdjur på lantbruket och rennäringen
- Hantera och förebygga stress, oro, och rädsla orsakat av stora rovdjurens närvaro

Hur genomförs arbetet?

- Skadeförebyggande åtgärder & skydds jakt
- Ta fram kunskap och analysera hur den inhemska livsmedelsproduktionen kan stärkas i områden med rovdjur
- God samverkan mellan myndigheter, samt mellan myndigheter och intressenter, för att hitta nya lösningar så att jord- och skogsbruk fortsatt är ett attraktivt arbetsfält i rovdjurstäta områden

Ansvariga organisationer

- Länsstyrelsen
- Jordbruksverket
- Sametinget
- Tillväxtverket
- Innovationsmyndigheten Vinnova

SKOGEN, DET GRÖNA GULDET, SKA BIDRA MED JOBB OCH HÅLLBAR TILLVÄXT I HELA LANDET SAMT TILL UTVECKLINGEN AV EN VÄXANDE BIOEKONOMI (NATIONELL SKOGSSTRATEGI¹⁶⁴)

Vad gör myndigheterna?

- Arbetar för viltstammar i balans för att minimera betesskador och samtidigt möjliggöra jaktligt uttag

Hur genomförs arbetet?

- Tillämpning av flerartsförvaltning
- Ta fram kunskap och analysera hur målkonflikter påverkar skogsbruket och viltförvaltningen
- Regionala dialoger för delat kunskapsutbyte och ökad förmåga att hantera konflikterande mål
- Öka samverkan mellan myndigheter, samt mellan myndigheter och intressenter, för att hitta nya lösningar så att jord- och skogsbruk fortsatt är ett attraktivt arbetsfält i rovdjurstäta områden

Ansvariga organisationer

- Skogsstyrelsen
- Länsstyrelsen
- Naturvårdsverket
- Tillväxtverket

¹⁶³ www.regeringen.se

¹⁶⁴ www.regeringen.se

Förvaltningens långsiktiga målsättning

För att förtydliga Sveriges övergripande och långsiktiga mål för rovdjursförvaltningen¹⁶⁵, samt de internationella åtaganden som Sverige har, beskrivs nedan den långsiktiga inriktningen och styrsignaler för genomförandet av den svenska rovdjursförvaltningen. Den långsiktiga inriktningen syftar till att öka tydligheten för de som berörs och påverkas av rovdjuren i Sverige. Beskrivningen syftar också till att säkerställa att länsstyrelserna har en god överblick över de långsiktiga målen med förvaltningen.

Övergripande nationell inriktning för rovdjursförvaltningen i Sverige

- Fortsatt naturlig spridning av alla arter i landet. I södra förvaltningsområdet kan spridningen innebära ett ökat antal vargföryngringar och ökad lodjursstam.
- Fortsatt hänsyn till renskötseln och urfolks- och minoritetsrättigheter. Ingen vargföryngring i renskötselområdets åretruntmarker. Ingen miniminivå för varg i renskötselområdet när det är möjligt utifrån det nationella referensvärdet*
- Fortsatt arbete för att hantera och minimera skador och annan påverkan på mänskliga intressen av rovdjuren
- Förebygga, förhindra och beivra grova jaktbrott

* Detta kan endast genomföras när antalet föryngringar i mellersta och södra förvaltningsområdet överstiger referensvärdet och därmed kan fördelas där. Ingen miniminivå i norra förvaltningsområdet är inte detsamma som ingen vargföryngring i norra förvaltningsområdet. Vargföryngring kan ske trots att myndigheterna inte satt någon miniminivå för förvaltningsområdet

¹⁶⁵ Prop. 2012/13:191

Övergripande inriktning för förvaltningen de kommande 10 - 20 åren

- Fortsatt högt jaktuttag i särskilt sårbara områden i norra förvaltningsområdet för att minska skador på renar
- Omfördelning av stammarna inom Sverige för att minska skador och olägenheter, exempelvis genom minskad vargkoncentration där den är som tätast i mellersta Sverige
- Inom ramen för befintlig lagstiftning möjliggöra att de mänskliga aspekterna i rovdjursförvaltningen synliggörs och hanteras
- Ökat stöd till tamdjursägare genom Viltskadecenter
- Ökad vägledning från Naturvårdsverket som stöd till länsstyrelserna

UTKAST

Fokusområden under 2022-2027

Det övergripande målet för den svenska rovdjursförvaltningen är att upprätthålla gynnsam bevarandestatus för björn, varg, järv och lodjur samtidigt som förvaltningen också ska hjälpa till att förebygga och begränsa rovdjursangrepp, samt möjliggöra socioekonomisk hänsyn.¹⁶⁶

För att kunna genomföra dessa övergripande mål bör förvaltningen fokusera sitt arbete kring fem områden under förvaltningsperioden. Fokusområdena vaskades fram i samband med utvärderingen av föregående förvaltningsperiod, vilken genomfördes under försommaren 2021.¹⁶⁷

Fokusområden

- **Förbättra och utveckla rovdjursförvaltningssystemet**
- **Hantera och minimera skador och annan negativ påverkan på mänskliga intressen orsakade av stora rovdjur**
- **Arbeta konfliktförebyggande och tillitsbaserat**
- **Förebygga, förhindra och beivra grova jaktbrott**
- **Tydliggöra och förbättra systemet för genetisk förstärkning av vargstammen**

¹⁶⁶

¹⁶⁷

Mål under perioden 2022-2027

Nedan beskrivs effektmål, resultatmål och åtgärds mål för respektive fokusområde. Målen syftar till att nå förvaltningens långsiktiga inriktning.

Effektmål

Upprätthålla gynnsam bevarandestatus för björn, varg, järv och lodjur genom att fortsätta utveckla och förbättra rovdjursförvaltningssystemet

Resultatmål

- År 2025 har intresserad allmänhet och berörda organisationer bättre kunskap om och insyn i de förvaltningsåtgärder som vidtas på nationell och regional nivå
- År 2025 har de förvaltande myndigheterna bättre kunskap om hur de olika fennoskandiska länderna bedriver sin förvaltning och hur de kan samverka
- År 2027 har ansvariga myndigheter, i samverkan med intressenter, vidareutvecklat systemet för insamling och spridande av data om stora rovdjur

Exempel på åtgärder

- Årliga bokslut över vidtagna förvaltningsåtgärder
- Utbytesprogram mellan de fennoskandiska länderna för kunskapsutbyte
- Fennoskandiska överenskommelser om förvaltningen av stora rovdjur
- Möjliggöra öppna data

Effektmål

Upprätthålla en levande landsbygd och minska de ekonomiska konsekvenserna av stora rovdjur genom att hantera och minimera skador och annan negativ påverkan orsakade av stora rovdjur

Resultatmål

- År 2023 har förvaltande myndigheter, i samverkan med samebyarna, bättre kunskap om vad som hindrar förvaltningen från att nå toleransnivåerna om maximalt 10 % årlig förlust av den totala renhjorden till rovdjur
- År 2024 har Naturvårdsverket utökat Viltskadecenters uppdrag, samt riktar resurser för ersättning och skadeförebyggande åtgärder till områden med nyetablering eller förestående nyetablering av varg
- År 2027 finns en gemensamt framtagna målbild för skador orsakade av stora rovdjur utanför renkötselområdet
- År 2027 uppfattas skyddsjakter på stora rovdjur som rättssäkra, ändamålsenliga och effektiva

Exempel på åtgärder

- Samverkan mellan Sametinget, Länsstyrelsen och Naturvårdsverket i arbetet med förvaltningsverktyget
- Naturvårdsverket riktar bidrag och skadeförebyggande åtgärder till områden där medlen gör mest nytta
- Uppdrag till Viltskadecenter att genomföra samverkansprocess med intressenter om målbild för skador
- Nationella utbildningar i beslut om skyddsjakt för handläggare på länsstyrelserna

Effektmål

Högre förtroende för den förvaltning som genomförs genom att arbeta konfliktförebyggande och tillitsbaserat

Resultatmål

- År 2027 har förvaltande myndigheter och lokala aktörer bättre kunskap om fungerande konfliktförebyggande åtgärder på regional och lokal nivå
- År 2027 har de som direkt och indirekt påverkas av rovdjuren god kunskap om rovdjursförvaltningens förutsättningar och den enskildes möjlighet att påverka sin vardag
- År 2027 arbetar ansvariga myndigheter tillitsbaserat utifrån bland annat tillitsdelegationens sju principer

Exempel på åtgärder

- Nationella seminarier, konferenser, webinarier etc. om konfliktförebyggande åtgärder
- Ansvariga myndigheter hanterar effekten av flera rovdjursarter i de områden där rovdjuren överlappar varandra
- Regionala och lokala kommunikationsinsatser för lokalbefolkningen i rovdjursområden
- Monitorering av kunskapsläget hos de som berörs av stora rovdjur
- Utforska möjligheterna att inför vargrevirgrupper på lokal nivå, så som i Finland

Effektmål

Förebygga, förhindra och beivra grova jaktbrott genom att hantera bakomliggande motiv till grova jaktbrott, samt agera brottsförebyggande både genom aktiv tillsyn och dialog

Resultatmål

- År 2025 har förvaltande myndigheter bättre kunskap om grova jaktbrott mot stora rovdjur
- År 2026 har förvaltande myndigheter bättre kunskap om bakomliggande drivkrafter till grova jaktbrott
- År 2027 är det möjligt för länsstyrelserna och Polismyndigheten att arbeta med åtgärder som adresserar drivkrafter och bakomliggande orsaker till jaktbrott

Exempel på åtgärder

- Finansiera forskning, anordna webinarier och vidta andra kompetenshöjande insatser om drivkrafterna till grova jaktbrott
- Fortsätta att arbeta för ökad och effektivare samverkan mellan berörda myndigheter och andra organisationer i syfte att förebygga, motverka och beivra grova jaktbrott
- Finansiera innovationsprojekt för att förebygga och motverka illegal jakt
- Samverka med grannländer och utbyta kunskap om arbetssätt och metoder, exempelvis "The modelling tool for authorities"¹⁶⁸ som tas fram inom ramen för LIFE BOREALWOLF i Finland¹⁶⁹

¹⁶⁸ https://susilife.fi/en/cms/teemat/mallinnustyokalut-suden-kannanhoitoon/?url.newsletter_en

¹⁶⁹ <https://susilife.fi/en/>

Effektmål för genetisk förstärkning av vargstammen

Minska vargstammens inavelsgrad genom att tydliggöra, förbättra och underlätta systemet för genetisk förstärkning av vargstammen

Resultatmål

- År 2024 har Naturvårdsverket, Statens jordbruksverk och Statens veterinärmedicinska anstalt övergripande gemensamma riktlinjer för vilka åtgärder som behöver vidtas för att varg som har invandrat till Sverige från Finland eller Ryssland ska kunna flyttas
- År 2027 har Naturvårdsverket och länsstyrelserna bättre kunskap om vilka åtgärder som kan genomföras för att möjliggöra en minskad inavel hos vargstammen i Skandinavien
- År 2027 har Naturvårdsverket, Sametinget och länsstyrelserna bättre kunskap om och förståelse för möjligheter till naturlig invandring genom renskötselområdet

Exempel på åtgärder

- Upprätta en handlingsplan för hantering av varg i renskötselområdet
- Dialog med samebyar om skadeförebyggande åtgärder och möjligheten för invandrade vargar att nå vargstammen i mellersta förvaltningsområdet
- Vid behov och om det är praktiskt möjligt – genomföra aktiv flytt av finsk-ryska vargar som vandrat in i Sverige

Framtida fördelning av rovdjur i landet

Den senaste rovdjurspropositionen anger att lodjuren kan minska i norra förvaltningsområdet.¹⁷⁰ För att göra störst nytta för rennäringen bör en eventuell minskning av lodjursstammen inte genomföras som en generell minskning i hela renskötselområdet utan den bör vara strikt riktad mot de områden där renskötseln lider störst skada.¹⁷¹ Vargstammen ska tillåtas spridas till hela landet, utom renskötselns åretruntmarker. Vargens förekomst i renskötselområdet ska i huvudsak begränsas till de områden där den gör minst skada.¹⁷² I mellersta förvaltningsområdet ska koncentrationen av varg minskas.¹⁷³ De förvaltande myndigheterna arbetar idag utifrån dessa beslutade styrsignaler.

Möjlig inriktning för omfördelning av miniminivåer fördelat över förvaltningsområden (FVO)

AVSNITTET KOMMER ATT KOMPLETTERAS MED TEXT EFTER REMISS

Nedan redovisas möjlig inriktning för omfördelning av antalet familjegrupper (föryngringar) över tid. Eftersom miniminivåerna ska motsvaras av faktiska föryngringar kommer de att följa den naturliga utvecklingen av rovdjuren i landet, oavsett vilken önskad inriktning förvaltande myndigheter vill ha.

Förslag till miniminivåer för respektive förvaltningsområde ska föreslås av länsstyrelserna¹⁷⁴ vilket också påverkar de slutligt fastslagna nivåerna. En vägledning om mininivåprocessen har tagits fram av Naturvårdsverket.¹⁷⁵ Naturvårdsverket har också fastställt ett PM om hur rovdjursstammarnas fluktuation över året relaterar till det jaktliga uttaget och risken att populationen hamnar under det fastslagna referensvärdet och miniminivåerna.¹⁷⁶

Antalet föryngringar är den lägsta nivån förvaltningen syftar till att upprätthålla.¹⁷⁷ Populationens utveckling utöver det regleras i förvaltningsmål på regional nivå (i regionala förvaltningsplaner).

¹⁷⁰ Prop 2012/13:191

¹⁷¹ Prop 2012/13:191 sid 66

¹⁷² Prop 2012/13: 191 sid 39

¹⁷³ Prop 2012/13: 191 sid 38

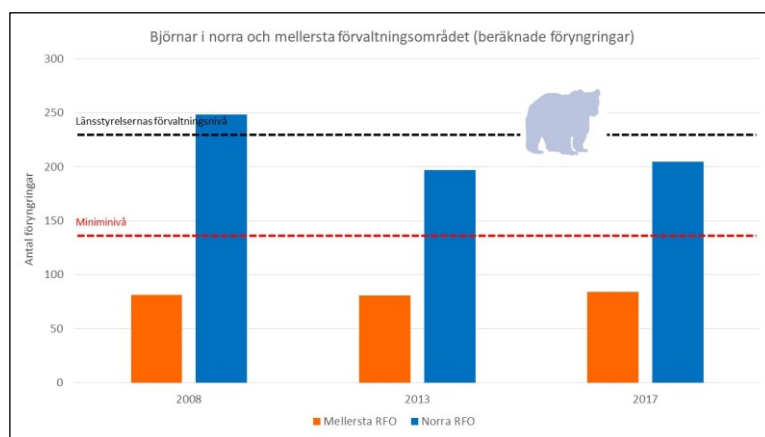
¹⁷⁴ SFS 2009:1263

¹⁷⁵ Naturvårdsverket, 2018

¹⁷⁶ NV-01376-22

¹⁷⁷ SFS 2009:1263

BJÖRN

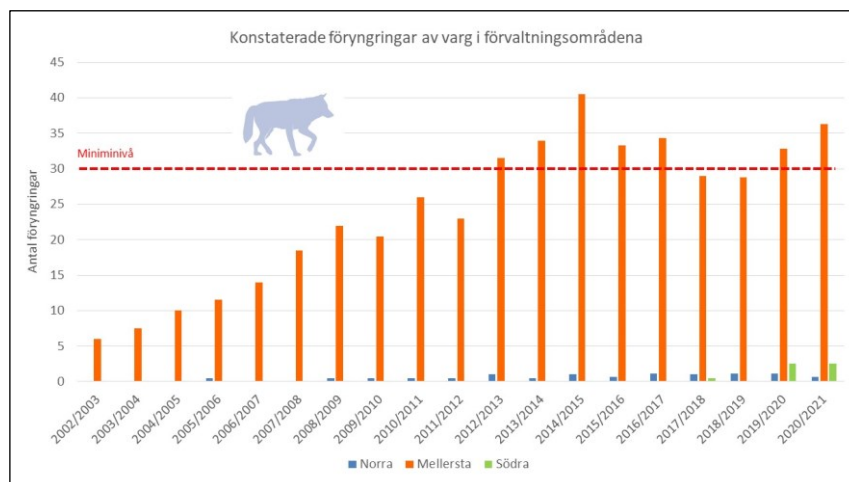
Figur X. Antal beräknade föryngringar i de tre förvaltningsområdena över tid. Röd streckad linje anger miniminivån för björnstammen i Sverige. Svart streckad linje anger den samlade förvaltningsnivån som beslutats av länsstyrelserna i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Jämtland, Dalarna och Gävleborg.

Bedömning av möjlig fördelning av miniminivåer i framtiden:

Björn	2011	2014	2020	2030	2040
Norra FVO	107	90	90	90	90
Mellersta FVO	32	50	50	50	50

Tabell X. Bedömning av möjlig fördelning av miniminivåer i framtiden för att uppnå rådande politiska målsättningar om att upprätthålla gynnsam bevarandestatus för björnen i Sverige.

VARG

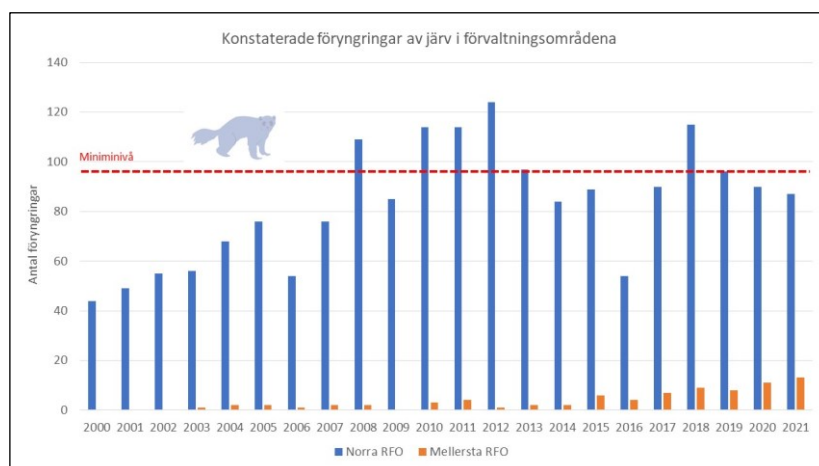
Figur X. Antal konstaterade föryngringar i de tre förvaltningsområdena över tid. Röd streckad linje anger miniminivån för vargstammen i Sverige. Inget samlat förvaltningsmål för varg har beslutats av länsstyrelserna.

Bedömning av möjlig fördelning av miniminivåer i framtiden:

Varg	2011	2014	2019	2030	2040
Norra FVO	-	-	1	0	0
Mellersta FVO	-	27	28,5	24	20
Södra FVO	-	-	0,5	6	10

Tabell X. Bedömning av möjlig fördelning av miniminivåer i framtiden för att uppnå rådande politiska målsättningar om spridning av rovdjuren till sina naturliga utbredningsområden, samt minska koncentrationen av varg där den är som tätast.

JÄRV

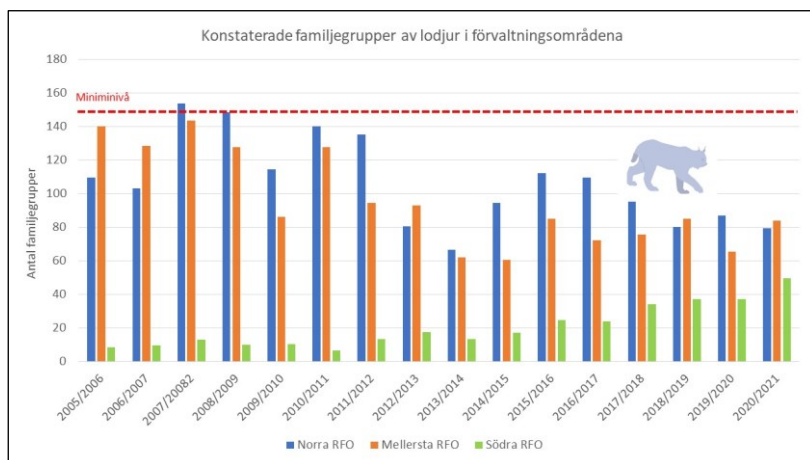

Figur X. Antal konstaterade föryngringar i de tre förvaltningsområdena över tid. Röd streckad linje anger miniminivån för järvstammen i Sverige. Inget samlat förvaltningsmål för järv har beslutats av länsstyrelserna.

Järv	2011	2014	2020	2030	2040
Norra FVO	-	93,5	89	86	86
Mellersta FVO	-	2,5	7	10	10

Tabell X. Bedömning av möjlig fördelning av miniminivåer i framtiden för att uppnå rådande politiska målsättningar om spridning av rovdjuren till sina naturliga utbredningsområden, samt minska skador för rennäringen.

LODJUR

Figur X. Antal konstaterade föryngringar i de tre förvaltningsområdena över tid. Röd streckad linje anger miniminivån för lodjursstammen i Sverige. Inget samlat förvaltningsmål för lodjur har beslutats av länsstyrelserna.

Lodjur	2011	2014	2019	2030	2040
Norra FVO	75	66,5	58	50	47
Mellersta FVO	137	62	62	62	57
Södra FVO	38	18,5	27	35	43

Tabell X. Bedömning av möjlig fördelning av miniminivåer i framtiden för att uppnå rådande politiska målsättningar om spridning av rovdjuren till sina naturliga utbredningsområden, samt minska skador för rennäringen.

Del 3

Artvisa mål och åtgärder

UTKAST

BJÖRN

Björnstammen uppskattat idag till ca 2900 björnar. Enligt resultat från senare års inventeringar har björnstammen ökat, vilket har föranlett vissa länsstyrelser att öka tilldelningen vid licensjakterna på björn.¹⁷⁸ Även antalet björnar som fällts i skyddsjakt har ökat under senare år och i renarnas kalvningsområden har ökningen delvis varit kraftig.¹⁷⁹ Syftet är att hålla björnstammen på en jämn nivå i linje med beslutade regionala målsättningar, samt minska skadorna för renskötseln. Den höga avskjutningen behöver följas framöver för att säkerställa att björnstammens utbredningsområde inte minskar.

Länsstyrelserna arbetar dels för att minska skador orsakade av björn, framför allt på ren i norra rovdjursförvaltningsområdet, dels bemöta människors rädsla och oro för björn i samband med björnens närvaro nära bebyggelse och i marker där människor rör sig. Den rådande förvaltningsstrategin syftar också till att upprätthålla möjligheten till ett hållbart nyttjande av arten som ett jaktbart vilt.

Naturvårdsverkets bedömning är att det är fortsatt möjligt att under den kommande förvaltningsperioden aktivt minska björnstammen i särskilt sårbara områden för att minska skador på rennäringen. Den nya beskattningsmodellen för björn används och testas under förvaltningsperioden. Senast i samband med nästkommande förvaltningsperiod bör skydds- och licensjaktens effekter utvärderas för att bedöma hur omfattande licensjakten på björn kan vara i framtiden.

Påverkansfaktorer

De påverkansfaktorer som i första hand avgör björnstammens utveckling i Sverige är legal och illegal jakt. Jakten kan leda till förändringar av faktorer som omfattningen av infanticid (björnhannar som dödar ungar) och honornas reproduktionsmönster, vilket på lång sikt kan ge effekter på björnstammens dynamik.¹⁸⁰

¹⁷⁸

¹⁷⁹

¹⁸⁰

Mål och åtgärder för björnförvaltningen

Nedan redovisas de mål och åtgärder som är specifika för björnförvaltningen under kommande förvaltningsperiod. Varje mål kopplar till något av de övergripande effektmålen i förvaltningsplanens avsnitt 2.

Mål

- År 2026 har den aktiva förvaltningsstrategin om ett minskat antal björnar i särskilt sårbara områden i norra förvaltningsområdet bidragit till minskade skador för rennäringen
- År 2027 finns bättre förutsättningar för att kunna avgöra björnstammens samlade storlek och utbredning, särskilt i norra förvaltningsområdet
- År 2027 kan förvaltningen bättre följa jaktens effekter på björnstammen över tid
- År 2027 ska minst 95 % av påskjutna björnar inte behöva avfångas vid eftersök, så att risken för att jägare skadas eller dödas av björn minimeras

Exempel på åtgärder

- Utveckla lämpliga metoder för en uppskattning av björnstammens storlek i de svenska fjällen, samt vidareutveckla DNA-spillningsmetodiken
- Fortsätta utbilda jägare om björnmöten för att minska risken för allvarliga incidenter vid björnmöten
- Öka kunskapen om björnens och vargens gemensamma effekter på bytesdjuren i mellersta förvaltningsområdet
- Upprätta regionala arbetssätt och samverka med andra samhällsinstanser för att hantera allmänhetens oro och rädsla för björn
- Förebygga och beivra illegal jakt på björn i norra och mellersta förvaltningsområdet

Beskattning av björnstammen

Jakten på björn i Sverige har under 1900- och 2000-talet följt stammens utveckling snarare än styrt den.¹⁸¹ Det var först 2008 som länsstyrelserna började öka avskjutningen i syfte att minska björnstammen. Senare års inventeringar indikerar att stammen återigen har ökat i flera län.¹⁸² I syfte att komma ner till de regionala målen för stammens storlek har man från 2021 ökat uttaget avsevärt.¹⁸³

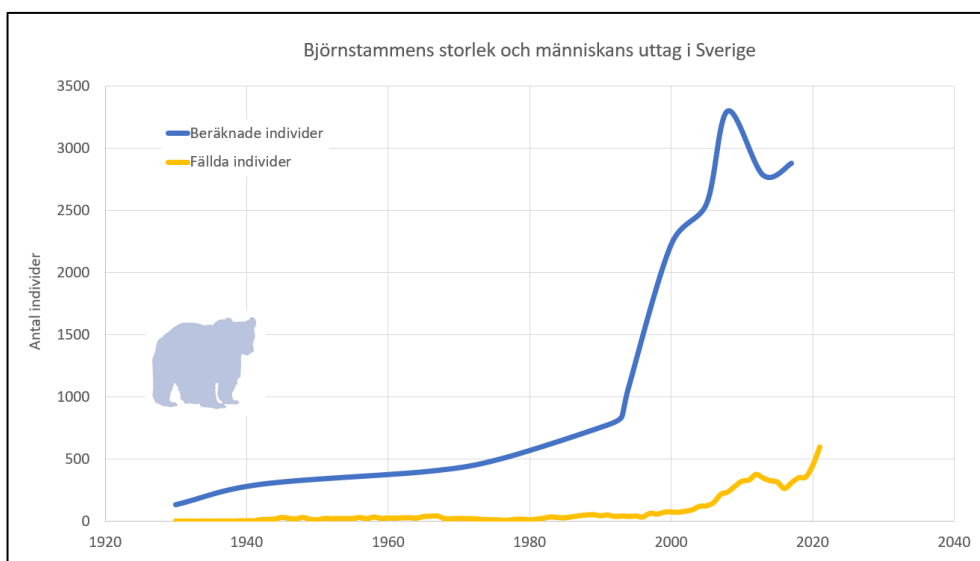

Diagram X Björnstammens utveckling över tid, samt jaktligt uttag över tid

ALLMÄNNA REKOMMENDATIONER

Länsstyrelserna kan använda den nyligen framtagna beskattningsmodellen för att följa björnstammens utveckling i länet. Modellen gör det möjligt att testa olika beskattningsnivåer innan man verkställer dessa i den faktiska förvaltningen. Det brukar finnas en fördröjning av effekterna vid beskattning, särskilt när det gäller långlivade arter som björnen.¹⁸⁴ Att ändra beskattningsnivå varje år kan göra det svårt att bedöma viken effekt de olika nivåerna har. Ett lämpligt tillvägagångssätt kan därför vara att välja en beskattningsmodell och hålla fast vid samma uttag under ett antal år. Det möjliggör att man bättre kan uppskatta vad beskattningen har haft för effekt.

¹⁸¹ Swenson m.fl. 2017

¹⁸²

¹⁸³

¹⁸⁴

EFFEKTER UTANFÖR DET EGNA LÄNET

Eftersom björnhannar rör sig över stora områden så kan ett läns förvaltning av björnstammen påverka andra läns eller andra länders björnstam.¹⁸⁵ Länet behöver därför samverka inom, såväl som mellan, förvaltningsområdena.

Aktuellt under kommande förvaltningsperiod

Under förvaltningsperioden kommer den nyligen framtagna beskattningsmodellen för björn att testas i praktiken och vidareutvecklas. Under perioden utreds även möjliga förändringar av inventeringssystemet för björn, i syfte att få fram inventeringsresultat som är bättre lämpade som underlag för populationsberäkningar på länsnivå.

I början av denna förvaltningsperiod avslutas en predationsstudie för björn på renkalvar i Idre sameby.¹⁸⁶ Studiens resultat är viktiga för den fortsatta diskussionen kring toleransnivån inom rennäringen och mer specifikt för jakt på björn i fjällsamebyar.

Frågan om flerartsförvaltning i områden där björn och varg uppehåller sig är aktuell för frågan om social tolerans. De båda arternas samtida närvaro påverkar älgstammen i större utsträckning än om endast en av arterna är närvarande.

Naturvårdsverket har de senaste åren låtit sammanställa kunskap om människors rädsla för björn och varg.¹⁸⁷ Rädsla för björn hos allmänheten är ett område att fortsatt arbeta med. Dels genom ökad kunskap, dels genom praktisk hantering på lokal nivå.¹⁸⁸

Inte bara björnens påverkan på människan, utan också människans påverkan på björnen behöver undersökas. Dagens omfattande jakt på björn skulle kunna leda till ändringar av artens reproduktionsmönster¹⁸⁹, vilket i så fall behöver justeras i beskattningsmodellen.

IDENTIFIERADE BEHOV

- Analys av jaktens effekter på utbredningsområdet för björn i norra förvaltningsområdet
- Analys av jaktens effekter på björnens reproduktionsmönster
- Utvärdera DNA-analysers träffsäkerhet vid spillningsinventering

¹⁸⁵ Støen m.fl. 2021

¹⁸⁶

¹⁸⁷

¹⁸⁸ Johansson m.fl. 2022

¹⁸⁹

- Införliva resultat och rekommendationer från björnpredationsstudien i Idre sameby i björnförvaltningen i fjällsamebyarna.

UTKAST

VARG

Vargstammen har under de senaste 10 åren varierat kring den fastställda miniminivån om 300 individer. Vintern 2021/22 uppskattades stammen vara ca 460 individer.¹⁹⁰ Vargstammen har inte tillåtit att tillväxa obegränsat. Den rådande rovdjurspolitiken anger att förvaltningen ska minska tätheten av varg där den är som störst vilket görs genom licensjakt i vissa utvalda län i Mellansverige.

Vargstammen kommer troligtvis att öka i södra delen av Sverige under kommande förvaltningsperiod, då både reproducerande och revirmarkerande par har etablerat sig i södra förvaltningsområdet. Detta är i linje med de rovdjurspolitiska målen om att vargen ska kunna sprida sig till sina naturliga utbredningsområden och en förutsättning för att mellersta Sverige ska kunna avlastas från upplevda höga tätheter av vargetableringar. Troligen kommer detta dock att innebära ökade behov av stöd och vägledning till brukare, intensifierat arbete med skadeförebyggande åtgärder, samt ökade kostnader för skadeersättning om tamdjur angrips av varg. Naturvårdsverket ser fortsatt framöver södra förvaltningsområdet som ett spridningsområde med begränsade möjlighet till licensjakt.

Vargens förekomst i renskötselområdet ska i huvudsak begränsas till de områden utanför åretruntmarkerna där den gör minst skada. Även i län med fåbodbruk, intensiv fårskötsel eller skärgårdar ska vargens förekomst begränsas till de områden där den gör minst skada.¹⁹¹

Ett nytt regeringsuppdrag under 2022 uppdrar Naturvårdsverket att på nytt lägga ett uppdrag till forskare om att utvärdera och bedöma referensvärdet för populationsstorlek för vargen i Sverige.^{192 193}

Påverkansfaktorer

De faktorer som i första hand avgör vargstammens utveckling i Sverige är legal och illegal jakt. Den illegala jakten uppskattas vara omfattande.¹⁹⁴ Den legala jakten i form av skydds- och licensjakt är begränsad och strikt kontrollerad och bedöms inte riskera artens gynnsamma bevarandestatus i Sverige.

De senaste 10 åren har invandrade finsk-ryska vargar dokumenteras nästan varje vinter i norra delen av Skandinavien. Ytterst få av dem har nått fram till den

¹⁹⁰ Wabakken m.fl., 2022

¹⁹¹ Prop 2012/13:191

¹⁹² M2022/01143

¹⁹³ NV-05942-22

¹⁹⁴ Liberg m.fl., 2020

reproducerande delen av populationen i södra Mellansverige.¹⁹⁵ Svårigheterna för finsk-ryska vargar att vandra in och överleva i Sverige och Norge gör att vargstammen är inavlad¹⁹⁶ och att den förlorar genetisk variation.¹⁹⁷ Naturvårdsverket och länsstyrelserna arbetar aktivt med att finna vägar att genomföra åtgärder som syftar till att genetiskt förstärka vargstammen, exempelvis genom naturlig invandring eller flytt av varg.¹⁹⁸

Mål och åtgärder för vargförvaltningen

Nedan redovisas de mål och åtgärder som är specifika för vargförvaltningen under kommande förvaltningsperiod. Varje mål kopplar till något av de övergripande effektmålen i förvaltningsplanens avsnitt 2.

Mål

- År 2025 har länsstyrelserna och Viltskadecenter välfungerande organisatoriska strukturer och tvärspektoriella samarbeten för att kunna ge konkret stöd i områden med nyetablering av varg, samt kunna omhänderta oro och stress inför vargangrepp på lokal nivå
- År 2026 har ansvariga myndigheter, i samverkan med forskning och intressenter, bättre kunskap om hur omfattande den illegala jakten på varg är, dels nationellt, dels på länsnivå
- År 2027 har ansvariga myndigheter bättre kunskap om vargens ekonomiska och psykosociala påverkan på rennäringen och dess utövare
- År 2027 har ansvariga myndigheter bättre kunskap om vargens särställning som art kopplat till åtgärder för att minska konflikter om rovdjuren

Exempel på åtgärder

- Samverkan och kunskapsutbyte inom och mellan förvaltningsområden
- Nationell vägledning och kunskapsspridning
- Kommunikationsinsatser och praktiskt arbete i fält för att förebygga skador, samt hantera oro och stress
- Förebygga och beivra illegal jakt på varg

¹⁹⁵ Viltskadecenter, 2021b

¹⁹⁶ Viltskadecenter, 2021a

¹⁹⁷ Viluma m.fl. 2022

¹⁹⁸ Naturvårdsverket, 2020

Genetisk status

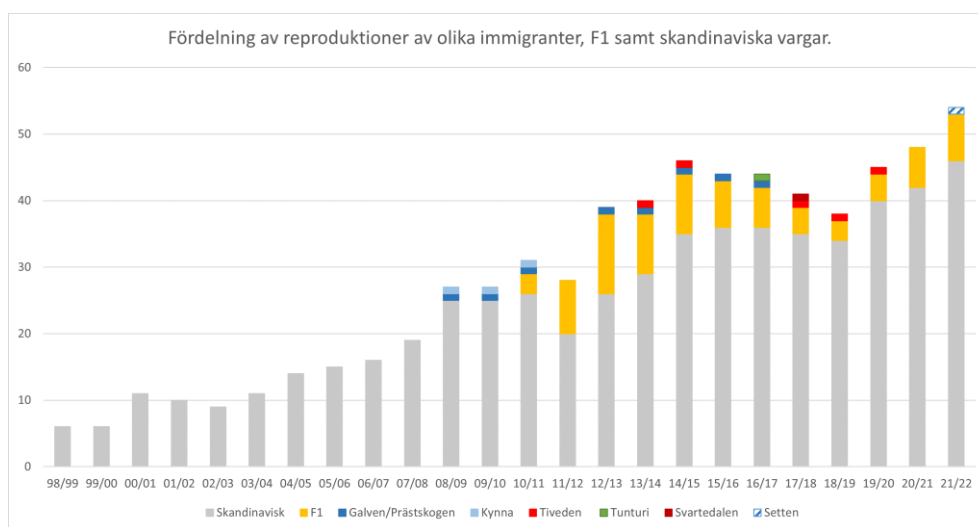

Diagram X Vargar med genetiskt viktiga gener i den svenska vargpopulationen.
Källa: Viltskadecenter

TEXT ÄR UNDER FRAMTAGANDE

Beskattning av vargstammen

Vargen har varit på gränsen till utrotad i Sverige och har under de senaste årtiondena återhämtat sig. Det har inte varit tillåtet att jaga varg mellan 1961–2010 och återintroduktionen av licensjakt på varg har inte varit välkommen av alla. Samtidigt är vargen den art som orsakar störst konflikt med och mellan mänskliga intressen och konflikten klassas som en djupt rotad identitets- och samhällskonflikt.¹⁹⁹

Sedan licensjakt på varg infördes har stammens tillväxthastighet begränsats. Stammen fluktuerar ovan referensvärdet för gynnsam bevarandestatus. Under åren 2021 och 2022 har stammen ökat i antal trots genomförda licensjakter.

Den årliga potentiella tillväxten i den skandinaviska populationen (Sverige och Norge) uppgår i medeltal till ca 20% för den senaste 10-årsperioden, medan den för den svenska delpopulationen uppgår till ca 17%.²⁰⁰ Den svenska delpopulationens tillväxt bedöms vara stabil.

¹⁹⁹ Jordan, 2015

²⁰⁰ Andrén m.fl., 2022

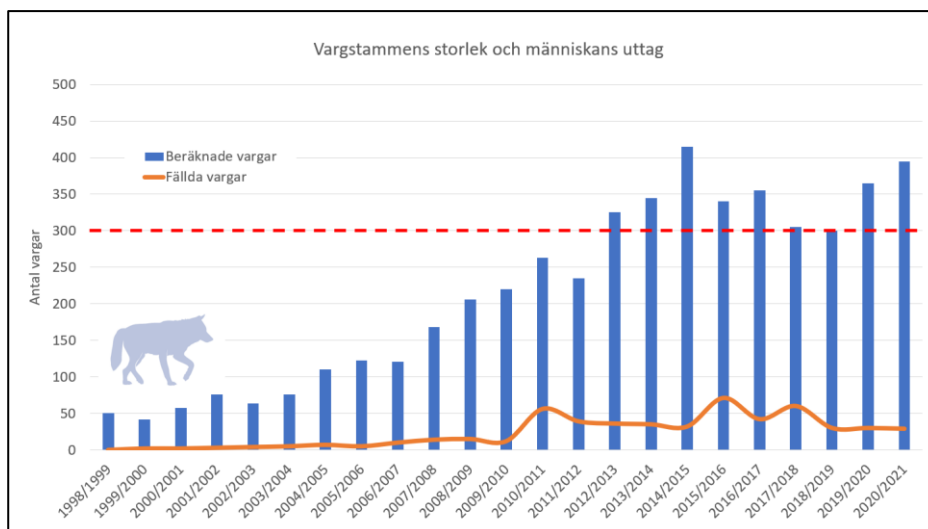

Diagram X Vargstammens utveckling över tid, samt jaktligt uttag över tid

Vargstammen har spridit sig till södra förvaltningsområdet där det nu finns ett antal revir, både familjegrupper och revirmarkerande par. Naturvårdsverket ser fortsatt södra förvaltningsområdet som ett spridningsområde med begränsade möjlighet till licensjakt. Var dessa familjegrupper ska få finnas avgörs på regional nivå. Den norra delen av det södra förvaltningsområdet kan framöver förväntas få en förtätad vargstam eftersom området ligger i direkt anslutning till kärnområdet för vargstammen. I detta område (Södermanland, Östergötland, Västra Götaland, Jönköping) kan det eventuellt bli aktuellt för Naturvårdsverket att se över möjligheten att delegera rätten att besluta om licensjakten på varg om förtätningen fortsätter.

ALLMÄNNA REKOMMENDATIONER

Länsstyrelserna bör använda beskattningsmodellen²⁰¹ som årligen tas fram på uppdrag av Naturvårdsverket för att beräkna lämpliga beskattningsnivåer för att styra vargstammens utveckling i förvaltningsområdet och nationellt. Modellen gör det möjligt att bedöma sannolikheten för önskat utfall vid olika beskattningsnivåer.

Inom vargförvaltningen finns ett mål att minska tätheterna av varg där de är störst. Preliminära resultat från pågående forskning indikerar att tomma områden i vargtäta delar av Sverige återbesätts av nya vargar inom kort.^{202 203} Målet om en

²⁰¹ Andrén m.fl., 2022

²⁰²

²⁰³

lägre täthet av varg för således med sig ett behov av en ständigt återkommande jakt för att bibehålla frånvaron av varg i vissa utpekade områden.

EFFEKTER UTANFÖR DET EGNA LÄNET

Unga vargar kan vandra långt när de lämnar föräldrareviret. I framför allt de södra delarna av norra förvaltningsområdet har antalet konstaterade vargindivider haft en ökad trend sedan början av 2000-talet²⁰⁴, parallellt med att vargstammen ökat i mellersta förvaltningsområdet. En omfördelning av vargstammens täthet, med ökat antal vargar i södra förvaltningsområdet och minskat antal vargar i mellersta förvaltningsområdet skulle kunna leda till färre invandrande vargar från mellersta förvaltningsområdet till norra förvaltningsområdet och därmed en lägre risk för vargproblem inom rennäringen.

Aktuellt under kommande förvaltningsperiod

Riksdagen har riktat ett tillkännagivande²⁰⁵ till regeringen om att vargens numerära referensvärde ska fortsatt vara 170-270 så som Riksdagen beslutade om 2012/13²⁰⁶ och att det bör ligga i den nedre delen av spannet. Regeringen har därefter lagt ett regeringsuppdrag²⁰⁷ till Naturvårdsverket att på nytt utreda frågan om numerärt referensvärde för vargstammen i Sverige. Resultatet kommer att påverka vargförvaltningen under kommande förvaltningsperiod och förvaltningsplanens övergripande mål för vargstammen kan komma att justeras.

Nya forskningsrön²⁰⁸ pekar mot att vargens generationstakt i Skandinavien har förändrats till 3,5 – 4 år, jämfört med tidigare bedömning om 5 år. Denna kunskap kommer att integreras i förvaltningen av varg den kommande förvaltningsperioden.

Med anledning av mål C-674/17²⁰⁹ rörande den finska vargjakten har Naturvårdsverket under föregående förvaltningsperiod beställt vetenskapliga rapporter för att kunna följa upp och utvärdera om syftet med licensjakten på varg har uppnåtts.²¹⁰ Det ska enligt den finska domen finnas vetenskaplig grund för att syftet med beslutad jakt kommer att uppnås. Naturvårdsverket kommer under den kommande förvaltningsperioden att löpande publicera och ta ställning till den kunskap som har kommit. Naturvårdsverket kommer att fortsätta att beställa

²⁰⁴ Viltskadecenter, opublicerad sammanställning 2021

²⁰⁵ Bet. 2021/22: MJU24

²⁰⁶ Prop. 2012/13:191

²⁰⁷ MJU 2022:24

²⁰⁸

²⁰⁹ Mål C-674/17

²¹⁰

kunskapsunderlag, samt samverka med länsstyrelserna i frågan om framtida licensjakt på varg.

Naturvårdsverket har på förekommen anledning²¹¹ i samråd med Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA) diskuterat behoven av fördjupad kunskap om kryptorkism hos vargar. En kunskapsinsamling har inletts och genomförs under kommande förvaltningsperiod.

Naturvårdsverket har för den kommande förvaltningsperioden föreslagit strategiska ekonomiska satsningar för hantering av viltkonflikter.

IDENTIFIERADE BEHOV

- Översyn av referensvärde för gynnsam bevarandestatus
- Uppföljning av och ökad kunskap om genetiska defekter i populationen
- Uppföljning av skydds- & licensjakten över tid
- Sammanställning av kunskap som levereras under förvaltningsperioden
- Ökad kunskap om flerartssystemet varg-björn
- Hantering av polarisering och konfliktnivå

²¹¹ Statens veterinärmedicinska anstalt, 2022

JÄRV

Enligt inventeringsresultaten har järvstammen på senare år minskat i norra rovdjursförvaltningsområdet och ökat i mellersta området. Järvstammen uppskattades vintern 2022 till ca XXX antal individer.²¹² Stammens utveckling i norr beror i första hand på en aktiv förvaltningsstrategi att minska antalet järvar i norra förvaltningsområdet för att minska skadorna på rennäringen. Dåliga väderförhållanden har också bidragit till bristfälliga inventeringsresultat i delar av norra förvaltningsområdet. Den illegala jakten anses vara betydande i delar av området.²¹³

I mellersta förvaltningsområdet kan järvstammen i stort utvecklas fritt eftersom renskötsel endast bedrivs i en liten del av området och järven inte påverkar människans jakt på övrigt vilt. Järvangrepp på andra tamdjur än renar är också mycket sällsynta i Sverige.²¹⁴ Under 2019 beslutades om licensjakt på järv i Jämtland. Under åren 2020 och 2021 fanns inte utrymme för att medge jakt då stammen låg mycket nära sitt referensvärde.^{215 216}

Naturvårdsverkets bedömning är att det är möjligt att under den kommande förvaltningsperioden låta järvstammen fortsätta att öka utanför renskötselområdet i syfte att kompensera för en minskning av stammen i norra förvaltningsområdet. Under kommande förvaltningsperiod behöver järvstammen i sin helhet följas noga för att säkerställa att den inte hamnar under sitt referensvärde för gynnsam bevarandestatus. I kombination med detta behöver bättre inventeringsmetoder tas fram.

Påverkansfaktorer

De påverkansfaktorer som i första hand avgör järvstammens utveckling i Sverige är legal och illegal jakt. Den illegala jakten uppskattas vara omfattande i norra förvaltningsområdet, där jakten framför allt sker under senare delen av snösäsongen.²¹⁷ Den illegala jakten riktas i större utsträckning mot järvhanar än mot honor. Jakten är också mer frekvent i nationalparker än utanför²¹⁸, även om länsstyrelserna har indikationer på en spridd förekomst av illegal jakt i hela förvaltningsområdet.

²¹² Hedmark m.fl. 2021

²¹³ Rauset m.fl. 2015

²¹⁴ www.slu.se/viltskadecenter

²¹⁵

²¹⁶

²¹⁷ Rauset mfl. 2015

²¹⁸ Rauset m.fl. 2015

Det har diskuterats att ett långvarigt snötäcke är en förutsättning för en hög reproduktionstakt hos järven eftersom arten både gräver ut lyor och anlägger matförråd i snön.²¹⁹ Järvens framgångsrika expansion i mer snöfattiga områden i Mellansverige indikerar att behovet av snö inte är absolut, men det är oklart hur artens populationsdynamik framöver påverkas av de pågående klimatförändringarna.²²⁰

Mål och åtgärder för järvförvaltningen

Nedan redovisas de mål och åtgärder som är specifika för järvförvaltningen under kommande förvaltningsperiod. Varje mål kopplar till något av de övergripande effektmålen i förvaltningsplanens avsnitt 2.

Mål

- År 2026 finns kunskap om vilken effekt source-sink dynamiken inom järvstammen i Norge och Sverige har för den svenska förvaltningen
- År 2026 har ansvariga myndigheter bättre kunskap om snötäckets betydelse för järvstammens dynamik, samt bättre inventeringsmetoder för att följa järvstammens utveckling
- År 2026 har ansvariga myndigheter, i samverkan med forskning och intressenter, bättre kunskap om hur omfattande den illegala jakten på varg är, dels nationellt, dels på länsnivå

Exempel på åtgärder

- Ny metod för inventering av järv med hjälp av DNA-analyser
- Samverkan med norska myndigheter
- Kunskapsuppdrag till forskningen

²¹⁹ Inman m.fl. 2012

²²⁰ van der Veen m.fl. 2020

Beskattning av järvstammen

Under 2000-talet har jaktuttaget ur den svenska järvpopulationen varit relativt begränsat. Efter säsong 2011/2012, när järvstammen hade ökat till över 700 individer i landet, ökade jakten under några år, för att avta igen när stammen minskade. Jakten bedrivs i form av skydds jakt i landets norra del och motiveras med en omfattande problembild inom rennäringen. Naturvårdsverket hade planer att även tillåta licensjakt efter järv, men stammens minskning lämnade inte utrymme för detta. Svårigheterna med att för alla år få till en heltäckande inventering av järvstammen i Norrbotten, samt en järvstam i Västerbotten som under en rad år har legat vid eller under länets miniminivå medför att möjligheterna till jakt är begränsade i dessa län.

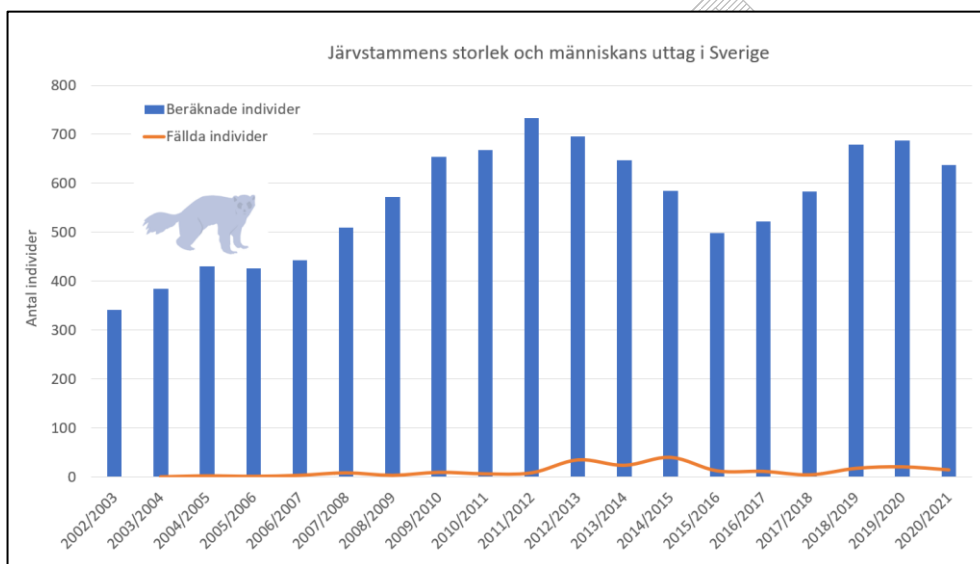

Diagram X Järvstammens utveckling över tid, samt jaktligt uttag över tid

ALLMÄNNA REKOMMENDATIONER

Länsstyrelserna bör använda de årliga beskattningsmodellerna²²¹ som tas fram på uppdrag av Naturvårdsverket för att beräkna lämpliga beskattningsnivåer, och på så sätt styra järvstammens utveckling i länet. Modellerna gör det möjligt att bedöma sannolikheten för önskat utfall vid olika beskattningsnivåer.

Det brukar finnas en fördröjning av effekterna vid beskattning av viltpopulationer. Att ändra beskattningsnivå varje år kan göra det svårt att utreda viken effekt de olika nivåerna har. Ett lämpligt tillvägagångssätt kan därför vara att välja en beskattningsmodell och hålla fast vid samma uttag under ett antal år. Det möjliggör att man bättre kan bedöma vad beskattningen har haft för effekt. Används endast

²²¹

skyddsjakt så är sådana avväganden mindre relevanta, eftersom dessa jakter till största delen är händelsestyrda.

EFFEKTER UTANFÖR DET EGNA LÄNET

De olika förvaltningssystemen för järv som finns i Norge och Sverige har beskrivits som ett så kallat source-sink-system.²²² Trots att järvstammen i Norge är relativt liten så är jaktuttaget relativt stort. I Sverige är stammen något större men beskattningen är liten. Sannolikt upprätthålls denna skillnad mellan länderna över tid på grund av en utvandring av ungjärvar som sker från Sverige till Norge.

Aktuellt under kommande förvaltningsperiod

Under förvaltningsperioden kommer förändringar av inventeringssystemet för järven fortsatt att diskuteras och med stor sannolikhet sker en övergång från lyeinventering till DNA-inventering. Förändringen görs i syfte att motverka negativa effekter av klimatförändringarna på möjligheten att ta fram tillförlitliga inventeringsresultat. Denna förändring av inventeringsmetodikerna nödvändiggör i sin tur en ändring av ersättningssystemet för rovdjursförekomst i samebyarna, så att även det systemet baseras på DNA-resultat och antalet individer i stället för lyor.

Under perioden kommer fokus även att ligga på ökad kunskap om järvstammens storlek och utbredning utanför renskötseområdet. Denna kunskap är viktig för en helhetlig syn på järvens bevarandestatus i landet.

Ett fennoskandiskt ramverk håller på att tas fram för järvförvaltningen.

I renskötseområdet fortsätter arbetet med toleransnivån och användandet av förvaltningsverktyget, i syfte att tillgängliggöra heltäckande information om förlustnivåerna i samebyarna. Denna information kan sedan föra med sig diskussioner om en omfördelning av delar av järvstammen från norra till mellersta rovdjursförvaltningsområdet.

IDENTIFIERADE BEHOV

- Förändring av inventeringsmetodikerna
- Intensifiering av inventeringen utanför renskötseområdet
- Förändring av ersättningssystemet
- Ökad kunskap om flerartssystemet järv-lo-ren-rådjur
- Ökad kunskap om flerartssystemet järv-varg-bytesdjur

²²²

LODJUR

Lodjursstammen har på senare år minskat i norra rovdjursförvaltningsområdet och ökat i södra området. Idag uppskattas stammen till ca 1441 individer.²²³ I mellersta området har stammen gått upp och ner mellan åren, utan tydlig trend. Stammens utveckling i norr beror i första hand på en aktiv förvaltningsstrategi som syftar till att minska skadorna på rennärningen. I mellersta området påverkas lodjurens dynamik av rådjuren, som är ett viktigt byte, och av jaktuttaget, som syftar framför allt till att minska risken för olägenheter och socioekonomiska konsekvenser i områden där förekomsten av lodjur är tät. Också i södra området är beskattningen en viktig faktor för lodjursstammens utveckling och jakten ska skapa förutsättningar för en fortsatt hållbar lodjursförvaltning och förbättra möjligheten för samexistens.

Naturvårdsverkets bedömning är att det är möjligt att under den kommande förvaltningsperioden fortsatt öka lodjursstammen i södra Sverige i syfte att kompensera för den minskning av stammen som pågår i renskötselområdet. Samtidigt är det viktigt att lodjursstammens storlek och utbredning i norra förvaltningsområdet hålls på en tillräckligt hög nivå så att varken det nationella referensvärdet för artens utbredning, eller den genetiska sammankopplingen mellan de olika förvaltningsområdena äventyras.

Påverkansfaktorer

De påverkansfaktorer som i första hand avgör lodjursstammens utveckling i Sverige är legal och illegal jakt. Den illegala jakten uppskattas vara omfattande i norra förvaltningsområdet och bedöms ligga på ca 15% av stammens totala dödlighet. I övriga Sverige bedöms den illegala jakten ligga på ca 10% av stammens totala dödlighet.²²⁴

²²³ Odden och Frank, 2022

²²⁴

Mål och åtgärder för lodjursförvaltningen

Nedan redovisas de mål och åtgärder som är specifika för lodjursförvaltningen under kommande förvaltningsperiod. Varje mål kopplar till något av de övergripande effektmålen i förvaltningsplanens avsnitt 2.

Mål

- År 2027 finns kunskap om illegal jakt på lodjur i norra förvaltningsområdet, samt hur det påverkar genflödet mellan lodjursförekomster i Ryssland, Finland, Sverige och Norge
- År 2027 finns god kunskap om lodjurens direkta effekter på rennäringen och hur dessa kan åtgärdas
- År 2027 finns ökad kunskap om lodjurens och vargens gemensamma effekter på bytesdjuren i mellersta förvaltningsområdet

Exempel på åtgärder

- Kunskapsuppdrag till forskningen
- Samverkan med samebyar om förluster och möjligheter till skadeförebyggande åtgärder i renskötselområdet
- Samverkan mellan myndigheter och länder för att förebygga och beivra grova jaktbrott

Beskattning av lodjursstammen

Näst efter björnen är lodjuret den mest talrika arten bland de stora rovdjuren i landet och precis som för björnen finns det ett relativt stort intresse för jakt på den. Samtidigt verkar arten känslig för jakt och en för stark beskattning kan leda till kraftiga populationssvängningar.²²⁵ Med framtagandet av vetenskapliga modeller för beskattningen²²⁶ av lodjursstammen i olika delar av Sverige har de ansvariga myndigheterna fått ett bra verktyg för bedömningen av jaktens förväntade effekt när beslut ska tas. Under senare år har både lodjursstammens storlek och uttaget ur den legat på en relativt jämn nivå i landet. Skillnaderna mellan de tre rovdjursförvaltningsområdena är dock ganska stora.

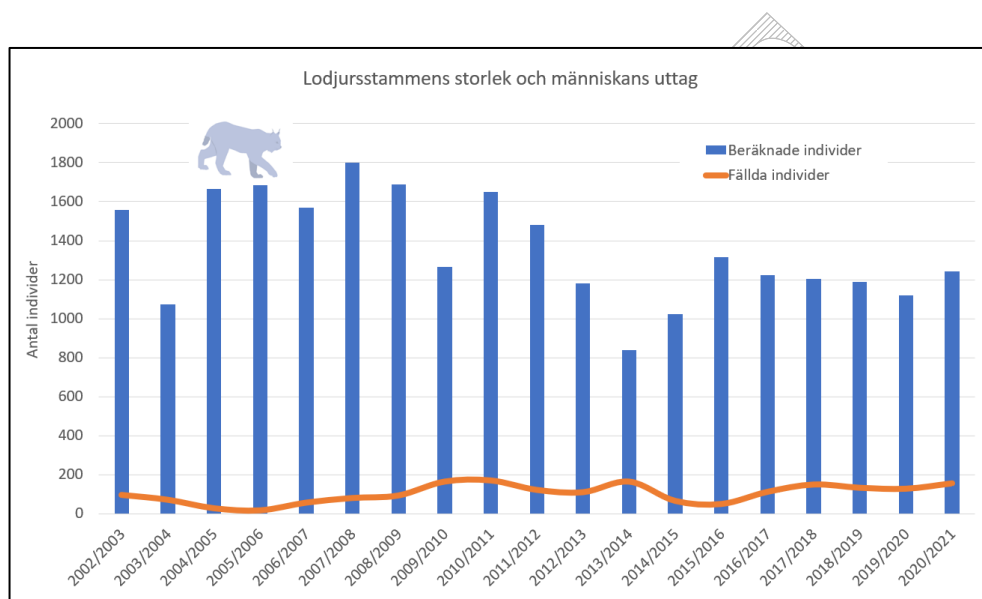

Diagram X Lodjursstammens utveckling över tid, samt jaktligt uttag över tid

ALLMÄNNA REKOMMENDATIONER

Länsstyrelserna bör använda beskattningsmodellerna²²⁷ som årligen tas fram på uppdrag av Naturvårdsverket för att beräkna lämpliga beskattningsnivåer för att styra lodjursstammens utveckling i länet. Modellerna gör det möjligt att bedöma sannolikheten för önskat utfall vid olika beskattningsnivåer.

Det brukar finnas en fördröjning av effekterna vid beskattning av viltpopulationer. Att ändra beskattningsnivå varje år kan göra det svårt att utreda viken effekt de olika nivåerna har. Ett lämpligt tillvägagångssätt kan därför vara att välja en

²²⁵

²²⁶

²²⁷

beskattningsmodell och hålla fast vid samma uttag under ett antal år. Det möjliggör att man bättre kan bedöma vad beskattningen har haft för effekt.

EFFEKTER UTANFÖR DET EGNA LÄNET

Lodjuret är en av de arter som förorsakar de största problemen för rennäringen.²²⁸ En återhållsam jakt utanför renskötselområdet med ökande stammar som följd kan därför minska behovet av att ha många lodjur i norra Sverige, vilket ökar möjligheten att kunna nå toleransnivån inom rennäringen.

Aktuellt under kommande förvaltningsperiod

Lodjurens genetiska status behöver undersökas och genflödet mellan Ryssland, Finland, Sverige och Norge behöver kvantifieras. På så sätt får förvaltningen underlag för beslut om lodjursstammens nödvändiga storlek och utbredning, inte minst i Norrbotten som är länken mellan de olika länderna.

Frågan om flerartsförvaltning i områden där lodjur och järvar förekommer har tidigare tagits upp med avseende på skadebilden inom rennäringen. I samband med klimatförändringarna antas att stammarna av framför allt rådjur kommer att öka i norra Sverige, vilket innebär en ökad förekomst av ett ytterligare bytesdjur för lo och järv. Förvaltningen behöver förstå hur samspelet mellan de fyra arterna lodjur, järv, ren och rådjur ser ut för att kunna ta beslut som gagnar rennäringen.

IDENTIFIERADE BEHOV

- Bättre kunskap om samebyarnas förluster till rovdjuren
- Höjning av ersättningsnivåerna för rovdjursförekomst i samebyar
- Ökad kunskap om lodjursstammens genetiska situation
- Identifiering och beskrivning av lodjurens ekosystemtjänster
- Ökad kunskap om flerartssystemet järv-lo-ren-rådjur
- Ökad kunskap om flerartssystemet lo-varg-bytesdjur

228

Källförteckning

OBS KÄLLFÖRTECKNING OCH FOTNOTER I LÖPANDE TEXT ÄR UNDER PÅGÅENDE ARBETE OCH INTE I SLUTGILTIG FORM ELLER INNEHÅLL.

Andrén H., 2021. *Beskattningsmodell för lodjur - prognoser för den svenska lodjurspopulationen 2023 vid olika beskattningsnivåer under 2022*. Rapport från SLU Viltskadecenter 2021-3
https://pub.epsilon.slu.se/25948/1/andren_h_211026.pdf

Andrén H. och Persson J., 2021, *Beskattningsmodell för järv - prognoser för järvpopulationen 2022 vid olika beskattningsnivåer under 2021*, Rapport från SLU Viltskadecenter 2021-5
<https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/vsc/vsc-dokument/vsc-publikationer/rapporter/2021/andren-persson-2021-beskattningsmodell-jarv-2022.pdf>

Andrén, H., Sand, H., Liberg, O. och Wabakken, P. 2022. *Beräkningar av beskattning av den skandinaviska vargpopulationen 2023*. - Rapport till Naturvårdsverket, Sverige och Miljødirektoratet, Norge från SKANDULV
<https://www.naturvardsverket.se/contentassets/4d594327ce35428f8aac1ed66547e8a9/licensjakt-varg-2023/bilaga-3-berakningar-av-beskattning-av-den-skandinaviska-vargpopulationen-2023-a.pdf>

Aronsson M. och Persson J., 2012. *Järv i skogslandet*
https://www.researchgate.net/publication/319289322_Jarv_i_skogslandet

Boitani L., XXX. 2015. *Key actions for Large Carnivore populations in Europe*
https://www.researchgate.net/publication/272095609_Key_actions_for_Large_Carnivore_populations_in_Europe

Burton, J. W. 1990. *Conflict: Human needs theory*. The Conflict series: Vol. 2. New York, NY: St. Martin's Press.

CBD. 1993. *Convention on Biological Diversity*. 1760 UNTS 79.

CBD. Nytt ramverk...
<https://www.cbd.int/article/draft-1-global-biodiversity-framework>

Chapron m.fl. 2014. *Recovery of large carnivores in Europe's modern human-dominated landscapes*. Science, 346 (2014), pp. 1517-1519

Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora

<https://cites.org/sites/default/files/eng/disc/CITES-Convention-EN.pdf>

Delredovisning av regeringsuppdraget att utreda gynnsam bevarandestatus för varg (M2015/1573/Nm) Bilaga 5. Bedömning av EU-domstolens beslut av advokat Karin Dunér, NV-02945-15

<https://www.slu.se/globalassets/ew/org/inst/ekol/forskning/projekt/skandulv/publikationer/rapporter/liberg-et-al-2015-bilagor-till-delredovisning-av-regeringsuppdraget-att-utreda-gynnsam-bevarandesta-us-for-varg.pdf>

Dressel, S., Sandström C., Bennett J., Ericsson G., *En attitydundersökning om stora rovdjur och rovdjursförvaltning*, 2021

<https://www.slu.se/globalassets/ew/org/inst/vfm/nyheter/2021/juni/nationella-undersokningen.pdf>

Ednarsson, M., 2005. *Platser för Rovdjursturism? Vargar, människor och utveckling i Norra Värmland*, Doktorsavhandling vid Karlstads Universitet, Institutionen för samhällsvetenskap.

Elofsson K., Widman M., Häggmark Svensson T. och Steen M. 2015, *Påverkan från rovdjursangrepp på landsbygdsföretagens ekonomi*, SLU Sveriges lantbruksuniversitet, Rapport 167

Europeiska kommissionen. 2020. *EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030*. KOM (2020) 380.

Europeiska kommissionen, 2020. *Tillståndet för naturen i Europeiska unionen, Rapport om status och trender 2013–2018 för arter och livsmiljötyper som skyddas av fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet* Rapport från kommissionen till europaparlamentet, rådet och europeiska ekonomiska och sociala kommittén, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0635&from=EN>

Europiska kommissionen, 2021. *Kommissionens tillkännagivande: Vägledning om strikt skydd för djurarter av gemenskapsintresse enligt habitatdirektivet* <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a17dbc76-2b51-11ec-bd8e-01aa75ed71a1/language-sv/format-PDF>

Evans D. och Arvela M., 2011. *Assessment and reporting under Article 17 of the Habitats Directive – Explanatory Notes & Guidelines for the period 2007-2012*. Final version July 2011. <https://circabc.europa.eu/sd/a/2c12cea2-f827-4bdb-bb56-3731c9fd8b40/Art17%20-%20Guidelines-final.pdf>

Folkhälsomyndigheten: www.folkhalsomyndigheten.se Nationella folkhälsomål och målområden — Folkhälsomyndigheten (folkhalsomyndigheten.se)

Förvaltningsrätten i Luleå, 2017, Mål nr 2532-17

<https://www.svtstatic.se/image-cms/svtse/1538572909/svts/article19528536.svt/BINARY/F%C3%B6rvaltningsr%C3%A4ttens%20dom%20ang.%20skyddsjakt%20p%C3%A5%20j%C3%A4rvar.pdf>

Hasselström L., Johansson K., Kinell G., Soutukorva Å. och Söderqvist T. 2013. *Samhällsekonomisk analys kopplad till förekomsten av björn, varg, järv och lo i Sverige*. Bilaga 4 till SOU 2013:60 Åtgärder för samexistens mellan människa och varg

<https://www.regeringen.se/49bba8/contentassets/c0d502a3eea14c4cbf1922629f181bea/atgarder-for-samexistens-mellan-manniska-och-varg-sou-201360>

Hedmark, E., Mattisson, J. och Tovmo, M. 2021. *Inventering av järv 2021*.

Bestandsstatus för stora rovdjur i Skandinavien. 3-2021. Grimsö och Trondheim, oktober 2021. ISSN 2387-2950 ISBN 978-82-426-4817-4 (dig. utg)

https://brage.nina.no/nina-xmlui/bitstream/handle/11250/2789081/bestandsstatusstorerovdyr2021_3.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Högsta förvaltningsdomstolen, 2018a, mål nr 1002-17

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstaforvaltningsdomstolen/avgoranden-2008-2018/2018/mal-nr-1002-17.pdf>

Högsta förvaltningsdomstolen, 2018b, mål nr 1080-17

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstaforvaltningsdomstolen/avgoranden-2008-2018/2018/mal-nr-1080-17.pdf>

Inman, R.M., Magoun, A.J., Persson, J. & Mattisson, J. 2012. *The wolverine's niche: linking reproductive chronology, caching, competition, and climate*. - Journal of Mammalogy, 93(3):634-644. DOI: <http://dx.doi.org/10.1644/11-MAMM-A-319.1>

IPCC. *Impacts, Adaptation and Vulnerability*, delrapport från FN:s klimatpanel, 2022.....

Johansson, M. Ferreira, I., Støen, O-G, Frank, J. and Flykt, A. 2015. *Interventions targeting human fear of large carnivores – many ideas but scarce data*.

Scandinavian Brown Bear Research Project, Report 2015 – 3. UMB.

Johansson M., Støen O-L., Frank J. och Flykt A., 2022. *Att möta människors oro och rädsla för björn och varg - praktiska råd och vetenskapligt kunskapsunderlag*

<https://www.naturvardsverket.se/om-oss/publikationer/8800/978-91-620-8893-4/>

Jordan T., 2015. *Konfliktkunskap för rovdjursförvaltningen*, Naturvårdsverkets rapport 6674...

<https://naturvardsverket.diva-portal.org/smash/get/diva2:1611607/FULLTEXT01.pdf>

Jordbruksverket, 2015 *Åtgärder för att förebygga angrepp på tamdjur av stora rovdjur*, Redovisning av regeringsuppdrag (N2015/3037/FJR)

Kindberg, J. och Swenson, J. 2018. *Björnstammens storlek i Sverige 2017*. – Rapport 2018-3 från det Skandinaviska björnprojektet. Uppsala, Sweden and Trondheim, Norway.

[2018-E146-Björnstammens-storlek-i-Sverige-2017.pdf \(bearproject.info\)](#)

Kurdos, M., Åkesson, M., Fountain, T. m.fl. 2018. *Genomic consequences of intensive inbreeding in an isolated wolf population*. Nat Ecol Evol 2, 124–131 (2018). <https://doi.org/10.1038/s41559-017-0375-4>

Liberg O., Andrén H., Pedersen H.C., Sand H., Douglas-Sejberg D., Wabakken P., Åkesson M. och Staffan Bensch S. 2005. *Severe inbreeding depression in a wild wolf (Canis lupus) population*. Biol Lett. 2005 Mar 22; 1(1): 17–20.

Published online 2005 Mar 22. doi: 10.1098/rsbl.2004.0266

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1629062/>

Liberg O., Chapron G., Wabakken P., Pedersen H.C. Thompson Hobbs N. och Sand H., 2011. *Shoot, shovel and shut up: cryptic poaching slows restoration of a large carnivore in Europe* Published:17 August 2011

<https://doi.org/10.1098/rspb.2011.1275>

Liberg, O., Suutarinen, J., Åkesson, M., Andrén, H., Wabakken, P., Wikenros, C., Sand, H. 2020. *Poaching-related disappearance rate of wolves in Sweden was positively related to population size and negatively to legal culling*. – Biological Conservation Volume 243, March 2020, 108456

Linnell J., Salvatori, V. och Boitani, L. 2008. *Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores*, Large Carnivore Initiative for Europe (LCIE) by contract for EC. Contract nr. 070501/2005/424162/MAR/B2

https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/guidelines_for_population_level_management.pdf

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2021/22: MJU24 Naturvård och biologisk mångfald.

<https://data.riksdagen.se/fil/D0DF8458-C2C1-40A9-A67E-C7F58D0947E5>

Mål C-674/17 Tapiola

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:62017CJ0674&qid=1584628223035&from=EN>

Naturvårdsverket, 2015. *Analys och redovisning av hur socioekonomin påverkas av en vargpopulation som har gynnsam bevarandestatus i Sverige*. Skrivelse regeringsuppdrag att utreda gynnsam bevarandestatus för varg (M2015/1573/Nm), NV-02945-15

[Analys och redovisning av hur socioekonomin påverkas av en vargpopulation som har gynnsam bevarandestatus i Sverige \(de5stora.com\)](#)

Naturvårdsverket, 2020. *Sveriges arter och naturtyper i EU:s art- och habitatdirektiv. Resultat från rapportering 2019 till EU av bevarandestatus 2013–2018*. ISBN: 978-91-620-6914-8

<https://www.naturvardsverket.se/978-91-620-6914-8>

Naturvårdsverket, 2020. *Utvärdering av delmålen i Plan för genetisk förstärkning av varg 2016 – 2020...rapport 6927*.

<https://www.naturvardsverket.se/om-oss/publikationer/6900/utvardering-av-delmalen-i-plan-for-genetisk-forstarkning-av-varg-20162020>

Naturvårdsverket, 2021xx, *Konventionen om biologisk mångfald – uppdrag i Naturvårdsverkets regleringsbrev för budgetåret 2021*. NV-00198-21...

<https://www.naturvardsverket.se/contentassets/cae59390195b409492d5bc6cd6f9daaf/ru-redovisning-konventionen-om-biologisk-mangfald.pdf>

Naturvårdsverket. XX. *Pågående regeringsuppdrag om nationell strategi och handlingsplan avseende CBD*. www.naturvardsverket.se

<https://www.naturvardsverket.se/om-oss/regeringsuppdrag/pagaende-regeringsuppdrag/nationell-strategi-och-handlingsplan-avseende-cbd/> Sidan besökt 2022-06-22

Naturvårdsverket, 2022. *Strategi för svensk viltförvaltning 2022-2029*.

<https://www.naturvardsverket.se/om-oss/publikationer/8800/978-91-620-8889-7/>

Naturvårdsverkets beslut Dnr NV-08303-17

TITEL

Naturvårdsverkets beslut Dnr NV-08983-19

TITEL

Naturvårdsverkets PM Dnr NV-01441-21

Utformning av framtida beskattningsmodeller för stora rovdjur

Naturvårdsverkets ärende Dnr NV-01376-22

Anskaffning av beskattningsmodell för björn

Naturvårdsverkets ärende Dnr NV-05942-22

Redovisning av regeringsuppdrag om utveckling av vargförvaltningen

Naturvårdsverkets vägledning om miniminivåer:

www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/jakt-och-vilt/miniminivaer-for-rovdjursarter-regionalt/

Naturvårdsverket, 2018, *Vägledning om översyn av miniminivåer för björn, varg, järv och lodjur*, NV-03231-15

<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1479194/FULLTEXT01.pdf>

NFS 2007:10, *Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om inventering av björn, varg, järv, lodjur och kungsörn*

Nordmark, M. 2008a. *Rovdjursturism. Sammanfattande rapport.* – Rapport 5688, Naturvårdsverket.

https://www.de5stora.com/media/12046/fil_20091125135253.pdf

Nordmark, M. 2008b. *Rovdjursturism. Tre rapporter med kartläggning, litteraturstudie och juridisk analys.* – Rapport 5688, Naturvårdsverket.

https://www.de5stora.com/media/12046/fil_20091125135253.pdf

Odden, J. och Frank, J. 2022. *Inventering av lodjur 2022*. Beståndstatus för stora rovdjur i Skandinavien. Nr 2-2022. 37 s Grimsö och Trondheim,

https://brage.nina.no/nina-xmli/bitstream/handle/11250/2998899/bestandsstatusstorerovdyr2022_2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pennisi E. 2019. *Grazing animals shown to inhabit a 'landscape of fear'*

Science 8 MARCH 2019 • VOL 363 ISSUE 6431 s 1025

https://www.science.org/doi/10.1126/science.363.6431.1025?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori:rid:crossref.org&rfr_dat=cr_pub%20%20pubmed

Prop. 2008/09:210 *En ny rovdjursförvaltning*.

Prop. 2012/13:191, *En hållbar rovdjurspolitik*.

<https://data.riksdagen.se/fil/8F6C2A27-076E-4288-8E36-9F75655C2329>

Prop. 2019/20:188; *Sveriges genomförande av Agenda 2030*.

<https://www.regeringen.se/494c30/contentassets/378ab5cbd6b148acaecccc9413cc0e1ba/sveriges-genomforande-av-agenda-2030-prop.-201920188.pdf>

Rauset, G.R, Andrén, H., Swenson, J.E., Samelius, G., Segerstrom, P., Zedrosser, A. & Persson, J. 2015. *National Parks in Northern Sweden as Refuges for Illegal Killing of Large Carnivores*. - Conservation Letters, xxxx 2015, 00(0), 1–8; doi: 10.1111/conl.12226

Reference portal for reporting under Article 17 of the Habitats Directive
Habitats Directive Reporting - Environment - European Commission (europa.eu),
Habitats Directive reporting resources (europa.eu)
https://cdr.eionet.europa.eu/help/habitats_art17

www.regeringen.se:
<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/en-livsmedelsstrategi-for-jobb-och-hallbar-tillvaxt-i-hela-landet>

www.regeringen.se:
<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/ett-nationellt-skogsprogram-for-sverige>

Regeringsbeslut M2022/01143, *Uppdrag att utveckla vargförvaltningen*,
Miljödepartementet.
https://www.naturvardsverket.se/contentassets/c8545357e38842859beaaf4d2ff68c02/m2022_01143.pdf

Regeringsformen 2 §

Regeringskansliet, Faktapromemoria 2015/16:FPM61
<https://data.riksdagen.se/fil/1A521777-5271-44F8-96B5-5E473DC20FBF>

Riksdagen 1993...
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/godkannande-av-konventionen-om-biologisk-mangfald_GH01JoU4

www.rovbase.se

Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, senast ändrat genom rådets direktiv 2006/105/EG

Rådets förordning (EG) nr 338/97 CITES
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8a1204a0-7861-11ec-9136-01aa75ed71a1/language-sv/format-PDF/source-259976361>

Sametinget; www.sametinget.se/kulturarv. Hämtat 2022-06-20

Sametinget, 2022, *Vägledning om konsultationsordningen*, xxxxx
<https://www.sametinget.se/165327>

Sand H., Liberg O., Wabakken P., Åkesson M., Karlsson J., och Ahlqvist P. 2014.
Den skandinaviska vargen - en sammanställning av kunskapsläget från det skandinaviskavargforskningsprojektet SKANDULV 1998 – 2014.

Rapport till Miljödirektoratet i Norge

Sand H., Liberg O., Wikenros C., Åkesson M., Zimmermann B., Wabakken P.
2022. *Spatial dynamics in the Scandinavian wolf population – effects of increased population size and culling.* Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för ekologi, Grimsö forskningsstation
<https://www.slu.se/globalassets/ew/org/inst/ekol/forskning/projekt/skandulv/publikationer/rapporter/sand-et-al-2022-spatial-dynamics-in-the-scandinavian-wolf-population--effects-of-increased-population-size-and-culling.pdf>

SFS 1974:152, *Kungörelse beslutad ny regeringsform*; 1 kap 2 §
Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform Svensk författningssamling
1974:1974:152 t.o.m. SFS 2018:1903 - Riksdagen

SFS 1978:594 *Terrängkörningsförordning*

SFS nr: 1984:387 *Polislagen*

SFS 1987:259 *Jaktlagen*

SFS 1987:905 *Jaktförordningen*

SFS 1998:808 *Miljöbalken*

SFS 2001:724 *Viltskadeförordningen*

SFS 2007:845 *Artskyddsförordningen*

SFS 2009:1263 *Förordning om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn.*

SFS 2009:1474 *Förordning om viltförvaltningsdelegationer*

Sjölander-Lindqvist A., Larsson S., Bennett J., *Att leva nära stora rovdjur - perspektiv på psykosociala och socioekonomiska konsekvenser.* Naturvårdsverket.
Rapport 7005

SOU 2018:38. *Styra och leda med tillit - Forskning och praktik*
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2018/06/sou-201838/>

SOU 2019:43. *Med tillit följer bättre resultat – tillitsbaserad styrning och ledning i staten*

https://www.sou.gov.se/wp-content/uploads/2019/10/SOU_2019_43_webb.pdf

Statens veterinärmedicinska anstalt, 2021. *Stora rovdjur 2021*, SVAs rapportserie 73:2022

<https://www.sva.se/media/8d9fdd805fb1f23/stora-rovdjur-2021.pdf>

Statens veterinärmedicinska anstalt, 2022. *Licensjakt på varg 2022 Resultat från undersökningar på SVA*, SVA rapport 74:2022

<https://www.sva.se/media/8d9f8460e974008/sva-rapport-74-2022-licensjakt-p%C3%A5-varg-2022.pdf>

Statistiska centralbyrån, www.scb.se

Støen, O.-G., Thorsen, N.H., Nilsen, E.B., Rivrud, I.M. & Kindberg, J. 2021. *Brunbjørnbinneres arealbehov og betydningen av svensk forvaltning for bestandsutviklingen i Region 6*. NINA Rapport 1952. Norsk institutt for naturforskning.

Swenson, J., Schneider, M., Zedrosser, A., Söderberg, A. Franzén, R. & Kindberg, J. 2017. *Challenges of managing a European brown bear population; lessons from Sweden, 1943-2013*. – Wildlife Biology, 2017(4) DOI: 10.2981/wlb.00251
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.2981/wlb.00251>

SÖ 1993:77. *Konventionen om biologisk mångfald*. Rio de Janeiro den 5 juni 1992

SÖ 1983:30 *Konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö* (Bernkonventionen). Bern den 19 september 1979...

UNGA. 2015. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. A/RES/70/1.

[Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development | Department of Economic and Social Affairs \(un.org\)](https://www.un.org/sustainabledevelopment/)

van der Veen, B., Mattisson, J., Zimmermann, B., Odden, J. & Persson, J. 2020. *Refrigeration or anti-theft? Food-caching behavior of wolverines (Gulo gulo) in Scandinavia*. - Behavioral Ecology and Sociobiology (2020) 74:52.
<https://doi.org/10.1007/s00265-020-2823-4>

Viltskadecenter, *Viltskadestatistik 2004 - 2021*

<https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/viltskadecenter/publikationer/viltskadestatistik/>

Viltskadecenter, 2019. *Analys av sambandet mellan vargtäthet och antal fårbesättningar.*

<https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/vsc/vsc-dokument/vsc-publikationer/rapporter/2015/analys-av-sambandet-mellan-vargtathet-och-antal-farbesattningar-webb.pdf>

Viltskadecenter, 2021a, *Sammanställning av släktträdet över den skandinaviska vargpopulationen fram till 2020*

<https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/vsc/vsc-dokument/vsc-publikationer/rapporter/2021/slakttrad-skand-varg-2020.pdf>

Viltskadecenter, 2021b, *Vargar som vandrat in i Skandinavien från den finsk-ryska vargpopulationen,*

<https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/vsc/vsc-dokument/inventering/finsk-ryska-vargar-i-skandinavien-20210621.pdf>

Viltskadecenter, opublicerad sammanställning XXXXX, 2021

Viluma, A., Flagstad, Ø, Åkesson, M., Wikenros, C., Sand, H., Wabakken, P. & Ellegren, H. 2022. *Whole-genome resequencing of temporally stratified samples reveals substantial loss of haplotype diversity in the highly inbred Scandinavian wolf population.* - Genome Research 32:1-10.

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/35135873/>

Vägledning till rådets direktiv 92/43/EEG

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a17dbc76-2b51-11ec-bd8e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>

Wabakken, P., Svensson, L., Maartmann, E., Nordli, K., Flagstad, Ø. Och Åkesson, M. 2022. B, *Inventering av varg, vintern 2021-2022*

Bestandsövervakning av ulv vintern 2021-2022. Inventering av varg vintern 2021-2022. Bestandsstatus för store rovdjur i Skandinavien. (nina.no)

Widemo F., Elmhagen B., Liljebäck N., 2019. *Viltets ekosystemtjänster - en kunskapssammanställning*, rapport 201 Naturvårdverket

<https://www.naturvardsverket.se/om-oss/publikationer/6800/viltets-ekosystemtjanster/>

Wikenros C., 2011. *The return of the wolf – effects on prey, competitors and scavengers.* Doctoral thesis no. 2011: 85, SLU, Uppsala.

Bilagor

UTKAST